

sosyal adalet

25 HAZIRAN 1963 SALI

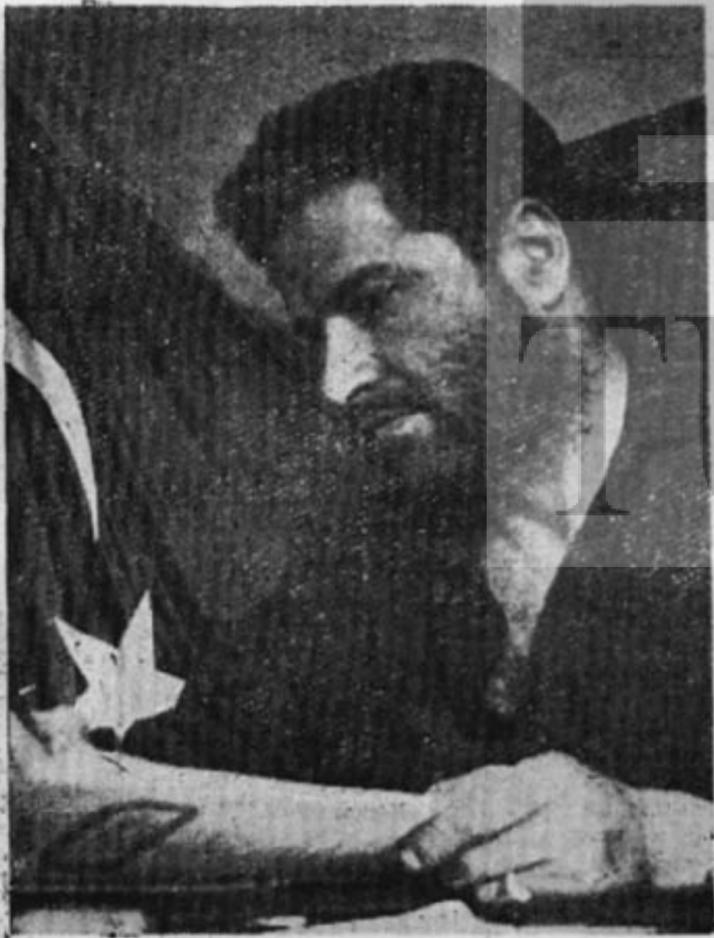
HAFTALIK SIYASİ GAZETE

YIL: 1 SAYI: 15 FIATI 1 LIRA

Yeni bir tertip: GİZLİ ORDU

TOPLUMCULARDA 4 Önemli tartışma

Aziz NESİN

LASTİK-İŞ BAŞKANI RIZA KUŞ
— Serî lokavtlarla savaşıyor —

GREV ÖLDÜ YASASIN LOKAVT

AGA 200 KAT
FAZLA KAZANIR

Türk Petrolü: Üvey evlat

Gülhane parkında Vatandaşlar Konuşabilmelidir

Gülhane Parkını, vatandaşların duygu ve düşüncelerini söyleyecekleri bir alan yapma çabası varmış ilgililerde. Doğrusu bunu kıtm düşünmüşse çok iyi düşünmüş. Akıl, halkseverliği ve demokrasiden yana olmasıyla bin yaşasın.

Bazı yazarlarımızın sandıkları gibi dış ülkelerden bu konuda örnek aramaya, Roma'nın «Form» larının İngiltere'nin «Hyde Park» nın ortamı yurdumuzda var mı yok mu diye incelemelere girişmek için kaybedilecek zaman olmadığı kanısındayız.

Açık hava konuşma yerleri, vatandaşların en iyi demokratik haklarını kullanacakları yerlerden birisidir. Açık hava kürsüleri aynı zamanda demokratik eğitimi gerçekleştirebilecek eğitim kurumlarından birisidir. Bu bakımdan eğitim kurumları halka görevliler tarafından iletirken halkın bu kurumun değer ve faydasını kavrayıp kavrayamayacağı, bundan yararlanma oranı hiç de düşünülemez. Eğitim kurumunun amacı eğitmektir. Elbette ki onun konusu olan insan eğitim görmemiş olarak kuruma kafılacaktır. Gülhane parkında düzenlenecek konuşma kürsüleri ilkin kötüye kullanan kişiler tarafından kullanılacaktır. Bu demek değildir ki halk bağımsız konuşma yerlerini istemiyor. Duygu ve düşüncelerini basın yayın yoluyla kitlelere duyuramayanların arayıp bulamadıkları biliver demokratik yaşama alanları olacak Park.

Demokratik yaşamın ancak ve ancak yaşaya yaşaya öğrenileceği, demokratik bir ortam olmadan demokrasi ülküsünün halkın yaşaması arasında katılmayacağını yüzyılların denemeleri göstermektedir. Yüzmenin en iyi kitabı da okunmuş gerçeğe yüzmeyi öğrenmek için suya girmek kaçınılmaz bir gerçektir. Halkı kuramsal (nazari) demokrasi bilgileri ile güçlendirsek demokratik yaşamı; gene yaşaya yaşaya öğretmekten ve sevdirmekten başka çıkar yol yoktur.

Bir topluluk demokratik yaşamaya ulaşmak için yola çıkmaya bir kere karar vermişse bu kararın gerekleri onları demokratik kurumları da kurmaya ve yaşatmaya zorlar. Demokrasi savaşında kurumların verimli işleyememesi her zaman görülmüştür. Ama bunların verimli hale getirilmeleri yolunda bir dikta düzeninin denendiğine de örnek bulmak hayli zor olsa gerek.

Demokratik kurumların hangisi olursa olsun ilkin halkın, özellikle dikta düzeni yaşamış halkın, çoğunluğunun oyunu alamaz, onun yıkılması için belki ilkin halk demokrasi düşmanları ile de birleşir. bindiği dalı keser. Söz gelimi; Amerika, kanun ayrılık savaşlarından sonra özgürlük hakları verilen zenciler efendileri tarafından:

— «Artık özgürsünüz, bu çiftlikten gidebilirsiniz ve bu ekşan gitmelisiniz.» Dediği zaman köle zenci ürünüşünden göyüşleri bile dökmüş, eski efendisine yalvarmış, yakarmış kendisini çiftlikten dışarı atmamak için ayaklarına kapanmıştır.

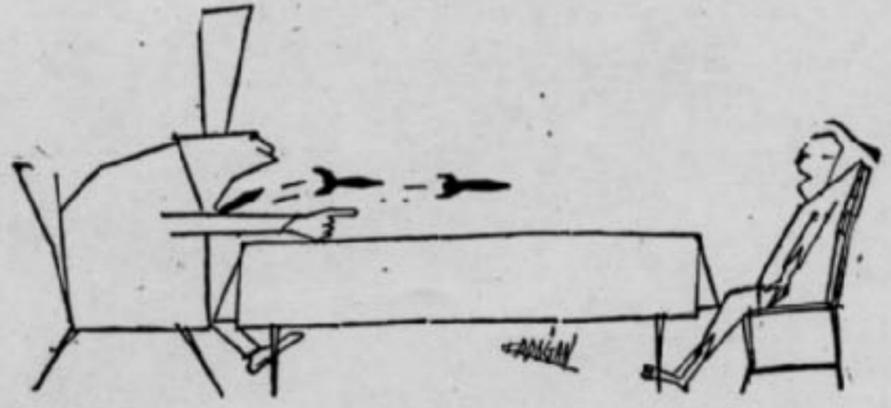
Ama şimdi A.B.D. de özgürlüğü yadırgayan bir tek zenci var mı? Aksine o gün kazanılmış olan hakların uygulanması için bitmez tükenmez gösterilerin ve zenci beyaz kavgalarının olageldiğini görüp duruyoruz.

Memleketimize döner, örnekleri buradan alırsak, sokaktaki ve köydeki adamın seçime, çok partili düzene, demokratik yaşama ülküsüne, toplumsal adalete karşı olan, iyi işleyen bir yargılama organını istemeyen, gece yarısında evinin zorla açılmasına razı olan, kanunsuz yaşamayı benimseyen, sebepsiz yere üzeri aranan kişilerden olmak isteyen kimseler çıkabilir mi? Bunların hepsi de birer toplumsal savaş sonunda elde edilmiş ve yaşana yaşana kişinin hayatının içine girmiştir. Bunlar olmadan kişi bir boşluk çinde olduğunu her zaman duyacaktır. Az da olsa yerleşmiş demokratik insan hak ve hürriyetlerine karşı çıkanlar olmayacağı gibi bu hakları çiğnemeye çalışan kimselerde bir direnme ile karşılaşılır.

Öyleyse Gülhane Parkını Hamdi Varoğlu'nun deyişiyle Hyde Park haline getirmek demek, sözü ayağa düşürmek demek değil, asıl sahibi olan halka teslim etmek demektir. Halk kendinin olan bu sözü daha içtenlik ve dikkatle kullanır ve gereklerini yerine getirir. Varoğlu halkımıza güvenmelidir. Onun sandığı gibi demokrasimizi zavallı hale getirenler, halk değil, halkın karşısında olan gerçekten demokrasiye inandıran çıkarıcılarıdır.

Gülhane parkını bulunduğu yere yakışır hale getirmek, «eski romantik havasını vermek» le mümkün olamaz kanısındayız. Gülhane Parkına yakışır en iyi hal, onu, 124 yıl sonra da olsa duygu ve düşüncelerin özgürce söylendiği yer haline getirmek. «Gülhane Fermanı» ile açılan özgürlük çığırından devam etmektir. Valimiz Niyazi Akı ve Belediye Başkanımız Necdet Uğur'un bu tarihli şerefi kendilerinden sonrakilere bırakmayacağı kanısındayız.

A. D.

BİR GÖRÜŞE KARŞI

1 Haziran 1963 tarihli Cumhuriyet'te «Siyasi partiler kanun tasarısı üzerine», Safaettin Karanakçı imzalı bir yazı çıktı. Genel olarak, hattâ bütünüyle tasarımı beğeniyor, destekliyor. Düşünceleri kendine aittir, bir şey diyemem; ancak bu incelemede bir paragraf var ki, taşıdığı zihniyet bakımından övünçlüdür.

Bay Karanakçı «Biz, partilerin il ve ilçe kademelerindeki sorumlu yerlere seçilebilmek için en az lise tahsili yapmış ve 40 yaşını bitirmiş olmaları lazımuna inanıyoruz. Belki bu suretle bir köfteci çırağının, mezbaha kesicisinin bulunduğu, il, ilçe ve hattâ memleket çapında söz söylemesini önlenmiş oluruz.» diyor

Soruyorum: Bu lâfları söyleyebilen beyoğlu bey kimdir? Bu ne korruğun bu ne halk düşmanı bir anlayıştır? Demek bir mezbaha kesicisi, bir köfteci, çırağı, hiçbir zaman yurt yönetiminde söz hakkına sahibolamayacak, bir parti kademesinde etken rol oynayamayacak! Öyle ya, bu beyoğlu beyler şerheminde ne o köfteci çırağı, ne onun oğlu—kızı, torunu, lise tahsili yüksek tahsil olanağına kavuşamayacağına göre, demokrasi denen nesneyi, bu ber-

Düşünmek ışıktır.

Biz köylü ve işçiler, Emeği seven insanlarız, çünkü emek olmadan ekmecek olmayacağını bilmiyoruz. Bir zamanlar köyde iken babam bir çift hayvan koşuyordu, amma o hayvanlara öyle bir itina ile bakıyordu ki sabah daha gecedan kalkar bemen onların yanına gider doyurur timar eder ondan sonra kendi doyunup tarlaya ormana dirmene ne işi varsa görürdü. Halbuki ben bu gün (130) Beygir takatinde bir motorun sevk ve idaresini tek başıma bir keçi patikası gibi sırttan yollarımızda 10—15 ton yük ile başarmaktayım, bunun yanında kıymet ve değerim nedir? İnsan gibi bir hayat sürebiliyormuyum? Babamın o hayvanlara gösterdiği itibarı bulabiliyormuyum? Şüphesiz hayır. İş hayatım istikbalim teminatımdır? Oda hayır, tek servetimiz vücutumuzdaki kuvvet olduğuna göre, bu kuvvete geçici bir zamana bağlı bulunduğuna göre, ne yapmak lazım? Ölmez liderimiz ATATÜRK sınıfsız ımtiyazsız bir milletiz, köylü yurdun efendisidir, buyurmuşlardı. Acaba öylemiyiz?

Türk köylü ve işçisi tarihine ve ecdadına candan bağlıdır. hiç kötü emellere âlet olurmu? Neden enufak bir hak isteyince damgalanmış istenir? Bizler akıp giden zamana uyunak mecburiyetindeyiz, bir nehir çöplüğü gibi gerilerde takılıp kalmak istemiyoruz. Gerçeklerin bilim ve aklın ışığında münakaşası yapıp kongren olmuş dertlerimize bir an önce çare bulunup temeldeki milyonlarca gaflet uykusunda yatan insanları seferber edilip gücünden yurt ve millet namına istifade edilsin diyoruz.

Hayat Köybaşı (Şoför)

kiler, kendi aralarında vur patlasın—çal oynasın rejimi olarak sürdürecekler. Köfteci çırağlarının, çöpçülerin, mezbaha kesicilerinin, hamalların çobanların, ırgatların, demek ki catıoğlu cahillerin, kültürsüzlerin, yüksek tahsilsizlerin, meteliksizlerin kendileri, çocukları, sülâleleri de ömrübellâh ve de yüzyıllar boyu yalnız seçimden seçime oy verecekler, meclisleri, parti salonlarını, dünya nimetlerinin dolup taşıdığı her yeri, şimdiye dek olduğu gibi, beyler, efendiler, ağalar, onların yüksek tahsilli kızları—oğulları dolduracak gözü kapalı memleket idare edecekleri!

Efendiler, artık bin kere hayırlı!

Dudak büküp hor gördüklerinizin

de, en az siz tahsilliler, Avrupa—Amerika görmüşler kadar, bu yurdun yönünde kullanılmak görüşleri, enerjileri, heyecanları, deneyleri, güçleri vardır. Ayrıca da, sizin o matanmış gibi ileri sürdüğünüz lise tahsilliler belki o malûm klâsik bilgileri edünmüşlerdir ama, yüzde sekseninin ne bir dünya görüşü vardır, ne yurt gerçeklerinden haberdirdir, ne gerçek anlamda okurlar, ne de yüreklerinde bir ülkünün ateşi yakılmıştır.

Kendi aranızda gelin—güvceyle o'a memleketi bu hale getirdiniz. Size göre, keseleriniz dolu, altın köstekleriniz göbüklerinizde, kravatlarınız pırlı pırlı olduğu müddetçe bu gidip yitirdi ama, biz, yalnızca köfteci çırağı kalınışlar, yavrularını okutamamanın acısını yüreklerinde bir yumruk gibi taşıyanlar için durum, hiç de böyle değildir!

Azime KARABULUT

sosyal adalet
HAFTALIK SİYASİ GAZETE

25 HAZİRAN 1963
YIL: 1, SAYI: 15
FİYATI: 100 Kuruş

İmtiyaz Sahibi ve neşriyatçı
fiilen idare eden
Mesûl Müdür
Cemal Hakkı SELEK

Umum Neşriyat Müdürü
Kemal SÜLKER

Teknik Sekreter:
Erdoğan ÖZER

IDAREHANE Çağaloğlu,
Molla Fenari sokak No:
30-32 (Vatan Matbaası)
Tel: 229315

ABONE:

3 Aylık 10 lira
6 Aylık 20 lira
1 Yıllık 40 lira

Yurt dışı abonelerde posta ücreti abone bedeline eklenir
İLAN: Beher sütunda santimetresi 25 liradır. Renkli ilanlar özel tarifeye tabidir. Diziildiği ve basıldığı yer: Vatan Matbaası — İstanbul

HAFTANIN OLAYLARI

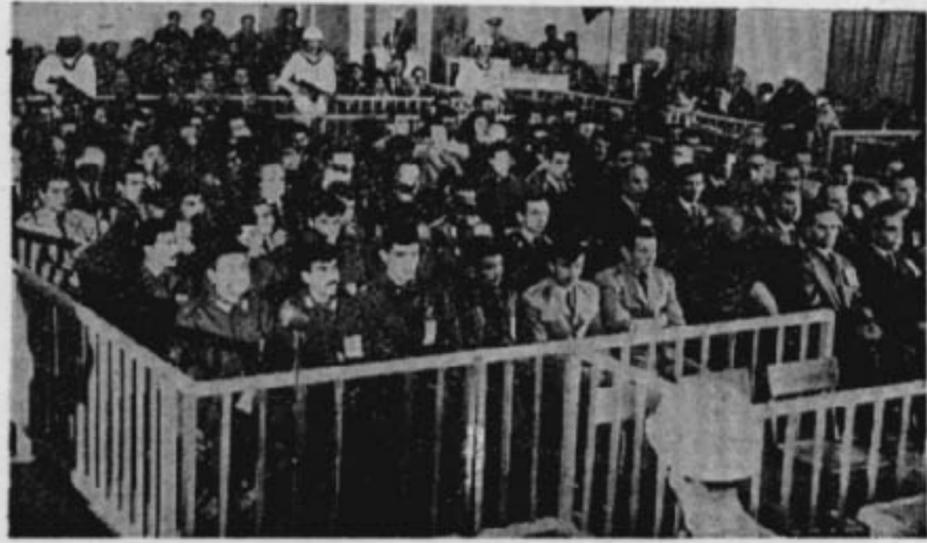
Yeni bir tertip: GİZLİ ORDU

Sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması kararı Mecliste görüşülürken Millî Savunma Bakanı İhramî Sancarın yaptığı konuşma çok geniş ilgi uyandırdı. Bakan «kökü dışarda cereyanların varlığını bildirirken «suçluyu» suç üstü yakalayabilmek için bazı tedbirlere ihtiyaç olduğunu da belirtti. Hafta sonunda ya da hafta başında resmen açıklanacak olan tahkikatın büyük bir dikkatle yürütülmekte olduğu anlaşılıyordu. Yine anlaşılıyordu ki «kökü dışarda cereyanlar»dan bu defa Kürtçülük kastediliyordu. Millî Güvenlik Kuruluna 21 Mayıs olaylarından çok önce «aksettirilen» bu konu, Irakta çok ağır imha hareketiyle karşılaşan Berzani'nin kurmak istediği bildirilen Muhtar Kürt eyaleti ile ilgili olarak Türkiyede yapılan bazı faaliyetlerle bağlantılı görülmüştü.

Tahkikat konuları arasında «kökünün içeride mi, dışarda mı» olduğu henüz kesinlikle tesbit edilemeyen bir takım «Gizli Ordu» tertipleri de bulun-

muştu. Mecliste geniş açıklamaları gerektiren izahlarda bulunan İhramî Sancar «başı dışarda bir tertibin sorumlularının halen el altında bulunmalarını» bildirirken memleket bütünlüğüne ve millî güvenliğine karşı işlenmiş bir kısım suçların elebaşlarının «suç üstünde» yakalanmış olduğu anlaşılıyordu. Hükümetin daha önce bu konuda en ufak bir açıklama yapmaması ve haber sızdırmaması söz konusu edilen «tertipçiler»in izlendiklerini anamamalarını sağlıyordu. Demokratik düzeni ve onun temsilcileri olan kuruluşları önce temizlemek amaçlı derinlerin bir kaç koldan çalışmaları anlaşılıyordu. Bunların bir kısmının birbirleriyle bağlantıları vardı, bir kısmında ayrı bir yolda çalışılıyor. «Kökü dışarda olanlar» kimlerin beslediği ve yapılmakta olan tahkikat sırasında ortaya çıkacaktı. Geçen hafta sonunda veya bu hafta başında beklenen açıklama henüz yapılmamıştı.

Şimdi kürtçülük ve gizli ordu tertipleri hakkında hükümetin resmi bil- dirisi bekleniyor.

21 Mayıs sanıkları Adalet karşısında

21 Mayıs'ta demokratik düzene karşı girişilen silahlı ayaklanma sanıklarının duruşması hafta başında devam etti. Şimdi söz tankları.

SIKI YÖNETİM 2 AY UZADI

Geçtiğimiz haftanın en önemli olayı, Sıkı Yönetim'in iki ay daha uzatılması oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstanbul, Ankara ve İzmir'de Sıkı Yönetim'in 21 Ağustos'a kadar uzatılmasını, tartışmalı bir oturumda kabul etti. Millet Partisi milletvekili ve senatörleri, oylamada kırmızı oy kullanmak suretiyle Sıkı Yönetim'in uzatılmasına karşı olduklarını açıkladılar.

Haftanın sonunda, efkârı umumîye. Millî Savunma Bakanı'nın Sıkı Yönetimin devamına sebep olarak gös- terdiği önemli iddiaları teyid edecek açıklamaları bekliyor.

Uzay yolcuları döndü

Geçen hafta büyük bir başarı ile uzaya giden Sovyet uzay gemilerinde bulunan astronotlar veyüzüne döndü. İler Bokovski ve Bayan Tereşkovaya Cumartesi günü Vunukova hava alanında törenle karşılandılar. İlk uzay kadını Tereşkova ve Yarbay Bikovski için. Kızıl Meydanda yapılan törenden sonra Sovyet Başbakanı Kuruşçev daha önce uzaya gidip gelen Niko'ayefi çağırıp ve Tereşkova ile nişanladı.

Köy Enstitüleri Kurucusu anıldı

Pazar günü Köy Enstitülerinin kurucusu büyük eğitimci İsmail Hakkı Tonguç'un ölüm yıl dönümü münasebetiyle mezarında bir tören yapıldı. Arkarada bulunan eğitimciler Tonguç'un büyüklüğünü ve hizmetlerini belirtirken 1960 da gözlerini havaya yumar. Baba Tonguç'un eserinin ne bir yıl boşluklar doldurduğu anlaşılıyordu.

Aynı gün gazetecilerle konuşan yeni Millî Eğitim Bakanı Öktem bu enstitülerin değerli arkadaşlar vetis-

tiyetlerini bildiriyor, fakat Köy Enstitülerinin açılmasına maddeten ve manen imkân olmadığını belirtiyordu. Ancak Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okullarına benzer yeni kurumlar ihdas edilebileceğini belirtiyordu.

Köy halkının eğitilmesini ve sömürülere karşı gelmesini isteyecek durumda yükselmesini arzulamayan çevreler de bu demeci «köy enstitüleri açılmaz» diye sevine sevine halka duyuruyordu.

Kadın işçiler ve Ecevit

Bir çok kadınlarımız dışarda bulunmak bahanesiyle aldatılıp dolandırılarak, bir çok kızlarımız artist olma vadiye işyerlerinden koparılıp işsiz edilirken bu tertipleri ve bilinen dolandırma şebekelerini yok etmek ne emniyet için, ne de Çalışma Bakanlığı için mümkün oluyordu.

Pazar günü kadın işçiler açılan se- minerde Çalışma Bakanı Ecevit ise bütün bunlardan ve kadın işçilerin geçim sıkıntılarının derinliğinden hiç haber yokmuşcasına rahat rahat konuştu ve sanki ailede kadın çalışmıyor muş gibi «uygarlaşma, sanayileşmede her toplumda ailenin bütün fertleri ailenin geçimine bir şeyler katmak zorundadır» dedi. Oysa ne çocuk işçiler hırzaye görüyordu, ne de kadın işçiler emek ücretle çalışıyordu. Üstelik asgari ücretler de asgari ihtiyacı karşılamak tap uzaktı.

Gaziantep'te bazı tertipler

Gaziantep'te son günlerde maksat olduğu sezilen bazı tevkipler yapıldı. Türkiye İşçi Partisi'nin Gaziantep'te gelişmesini çekemeyenlerin tertibi ile polise intikal eden «İhbarlar» üzerine T.I.P. li bazı yöneticiler sudan sebepler gösterilerek emniyet müdürlüğüne celbedildi ve haklarında kovuşturma açıldı. Bunun üzerine T.I.P. Merkez Yönetim Komitesi üyesi avukat İhsan Üngör başkanlığında avukat Cenâni Güngördü ve avukat Halit Çelenkten kurulu üç kişilik tahkik heyeti Gaziantep'e gitti. Olayı yerinde inceleyerek gerçek nedenleri ve olayları tesbit edecek olan heyet, tevkiplerle ilgili olarak T.I.P. Merkez Yönetim Komitesi ne bir rapor sunacaktır.

En pahalı memleket Türkiye

Bir önceki hafta İçişleri Bakanı Türkiyede adam başına düşen ortalama millî gelirin Amerikaya kıyasla 15 misli düşük olduğunu bildirmişti. Yalnız zengin Amerika ile değil, dünyanın diğer ülkeleri ile de kıyaslandığında Türkiyenin en düşük gelirli ülkeler arasında olduğu artık herkesçe bilinmektedir. Buna karşılık hayat pahalılığı durmadan artmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün son bültenine göre 16 memleket üzerinde yapılan araştırmalar Türkiyenin, hayat pahalılığının artması konusunda Brezilyadan sonra ikinci geldiğini göstermiştir. 1958 fiyatlarına göre 1962 yılı ekiminde Türkiyede fiyatlar % 144 yükselmiştir. 1958 de ise fiyatlar zaten 1950 ye kıyasla % 208 yükselmiş durumdadır. Beş yıllık plân rakamları Ekim 1962 den bu yana fiyat artışları durmamıştır. Müsteşar Müezzinoğlu da geçen hafta plân uygulamaları üzerine yaptığı konuşmada bir enflasyon tazyikinin var olduğunu ve buna karşı hazırlıklı bulunmak zorunluluğunu belirtmişti. Son etmek zammı hayat pahalılığı artışının yeni bir belirtisidir. Bütün bunlar, millî yükü esasen bağlançtanberber emekçi ve dar gelirli halk tabakalarına yükletilmiş bulunan kalkınma plânının zamanla daha da bu halk tabakalarına yüklendiğini göstermektedir. Kendisine devletçe her türlü kolaylık ve tesvikin yapıldığı özel sektörün ise payına düşen yatırımları gerçekleştirmediği yine resmi demecilerden anlaşılır. Bu yatırım açığını devlet, yani vergi ödeyen halk katatacaktır.

Böyle bir kalkınma sosyal adaletle uygun bir davranış değildir. Üstelik en verimli bir kalkınma yolu da değildir. Eline geçen çok düşük gelirle gittikçe yükselen fiyatlar karşısında bulunan halk, aslında çok doğru ve verimli olan «plânlı kalkınma» fikrinden ve usulünden soğuyacak, plânın başarısı için şart olan şevkli çabayı, plânlı benimseme isteğini gösteremeyecektir. Kötu tatbikatı ile halkı devletçilikten soğuttuğumuz gibi plândan da büsbütün soğutmamızdan korkulur.

B. H.

Fargo lokavtı Senatoda

Cumhuriyet Senatosunda gündem dışı söz alan T. İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı FARGO lastik fabrikası sahibinin 83 işçiyi sokakta bırakarak fabrikasını kapattığını ve kaçıp ortadan kaybolduğunu, Örfî İdare makamlarının konuya ilgi göstermelerini rağmen kaçak işverenin meydana çıkarılmadığını açıkladı ve Hükümetin işe büyük önem vermesi gerektiğini belirtti.

Niyazi Ağırnaslı, bilhassa lastik iş kolunda her yıl bu mevsimde kanunsuz fiili lokavtlarla binlerce işçinin sokaklara atıldığını, işyerlerinin 4-5 ay tatilden sonra piyasadaki işsizlerden daha ucuz ücretlerle işçi toplayıp mevsimi doldurduklarını ve bu fiili lokavtın yoksul işçi ailelerini daha da yoksulluğa sürüklemesine seyirci kaldığını açıkladı. Yakında Cumhuriyet Senatosunun müzakeresine sunulacak toplu sözleşme ve grev kanunundan lokavt hükmünün çıkarılması zaruretini bu misallerin kuvvetlendirdiğini anlattı. Anayasamızın 47 nci maddesi hükmüne Senatodun sadık kalacağından emin olduğunu, bir türlü anlaşılacak istenmiyen Sosyal Devlet ilkelerinin tatbikata mal edilmesinde bu Meclisin öncülük etmesinin beklendiğini söyledi. İşçi sınıfının sür'atle uyanıp birleşmesi, güçlü sendikalar kurarak kendi hak menfaatlerini koruyacak siyasî teşekkülde toplanmaları lüzumuna da işaret etti. «İşverenler, sendika yöneticilerini baskı altına alıyor, sendikadan ayrılmayan işçileri kovmakla tehdit ediyor ve işçi sınıfının uyanmasından ürküyorlar, halbuki zaman, çalışarak hayatını kazananlar için işliyor. bizim de plânlı kalkınmamız ancak emeğe hakkını vermekle, emekçiyi korumakla tahakkuk edebilir» demişti.

Niyazi Ağırnaslı'nın bu konuşmasının iyi bir özeti radyo ile verilmiş olsaydı kanunsuz lokavta baş vuran işverenlerin cesaretleri belki biraz olsun kırılırdı. Kimsenin emneğine katık, yoksulun yüreğine ferahlık getirmiyen konuşmalar Devlet radyosundan halka uzun uzun dinletilirken % 98 in temsilcisi Ağırnaslı'nın konuşmalarına pek az yer verilmesi garip görülüyor doğrusu. Hayatının çileler ve yoksulluklar içinde geçtiğini iyi bildiğimiz yeni Basın - Yayın ve Turizm Bakanı Nurettin Arduçoğlunun tutumu umarız ki bu adaletsiz davranışı ortadan kaldırsın.

Sokağa atılan perişan işçiler

GREV ÖLDÜ, YAŞASIN LOKAVT!

Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu Tasarısı Millet Meclisi'nde görüşülürken, Sosyal Adalet, «Lokavtın bir hak olamayacağını yazmış ve Türk İş yöneticilerini lokavta karşı mücadelede davet etmişti. Çünkü, Lokavt Anayasaya göre bir hak değildi. Çünkü, grev, şimdiye kadar işçi ile işveren arasında ikincisi lehine süregelen dengesizliği gidermek için tanınan bir haktır. Ve çünkü, grev hakkı tanımlanarak sağlanan denge, aynı kuvvette bir silâhın karşı tarafa verilmesiyle tekrar bozuluyordu.

Sosyal Adalet'in bu hakkı itirazları, kendilerini politikacılarla sonuçsuz bir pazarlığa kaptıran ve Meclis kulislerinde tâviz vererek her şeyi halledebileceklerini zanneden Türk İş yöneticilerini fazlasıyla kızdırmıştı. Hatta, Türk İş Başkanı Seyfi Demirsoy, «Lokavt bir hak olarak kabul etmezsek bütün dünya bize güler» diyecek kadar ileriye giderek kendisini müşkül duruma düşürmüştü.

Sendikacılık hayatlarının bütün şansını bol dolarlı bir Amerika gezisine bağlamış olan bazı bedbahtlar, bu nimeti elde edebilmek için «Lokavtın bir hak olmadığını» söyleyenlere, bu arada lokavta karşı bir rapor hazırlayan Türkiye İşçi Partisi'ne uluorta saldırmışlardı.

Pazarlıkçılık yoluyla sağladıkları nimetlerle sınıflarından yavaş yavaş uzaklaşan ve bunun neticesi olarak bir başkalaşımın bütün anormal tezahürlerini gösteren pazarlıkçıların sınıflarına karşı durumları, işte olayların gelişmesi karşısında bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmakta, her yeni lokavtta gerçek, acı bir şamar gibi suratlarında şaklamaktadır.

Lokavtın bir hak olduğunu, Lokavta karşı çıkmamanın gülünç olacağını söyleyen gafiller, ardarda yapılan lokavtların sokağa döktüğü binlerce işçinin ıstırapı karşısında bir parça olsun vicdan azabı duyabiliyorlar mı? İşte Kavel, işte Fargo, işte Koçbaşı, işte Amiral, işte zergen, işte inşaatçılar!

Tabandan yükselen ses

Olayların acı etkisi altında Türk İş Birinci Bölge Temsilciliği'ne bağlı sendikacılar geçen Cumartesi günü yaptıkları toplantıda şu kararı ilân ediyorlardı:

«Bugüne kadar zuhur eden ve en son olarak Fargo Lâstik Fabrikası'nda kendisini gösteren lokavtların işçiyi açlığa mahkûm ettiğini, bunun çok acı neticelerini ve Anayasa nizamının yasıtılması ve demokrasinin bu suretle kökleştirilmesine karşı her türlü menfi hareketleri ile karşı çıkanların ve dikkatının karşısında olduğumuzu ifa

de eden bir mitingin İzmit'te yapılması hususunda gerekli teşebbüse geçilmesine karar verilmiştir.»

Sendikacıların bu ortak kararı tabanın zirveye sert bir ihtarıdır. Türk İşçiler «Lokavt haktır» derken taban sendikacılar, «Lokavtların işçiyi açlığa mahkûm ettiğini» söylemektedir.

Bu miting ne getirecek?

Hatadan dönülecek mi?

Bu mitingin getirdiği daha önemli soru: Acaba pazarlıkçı Türk İş yöneticileri, tabanın bu ihtarı karşısında kör değneğini beller gibi «Lokavt haktır» demekten vaz geçerek işçi sınıfının menfaatlerini, büyük ve tarihi sorumluluklarına yakışır şekilde savunmaya başlayacaklar mı?

Seyfi Demirsoy
— Kime hizmet —

Evet, H. Tunç ve arkadaşları, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu tasarısının Millet Meclisi'ndeki irüzakeresi sırasında başkalarını işlemeğe çalışırken işçi mücadeleleri tarihinde kendileri işlenmişlerdir.

Türk — İş, görülmemiş bir vurdunu duymazlık içersinde hâlâ lokavtan yanadır, hâlâ işçi sınıfına hizmet ettiği zehabındadır.

Amerikan Haberler Merkezi tarafından verilen habere göre Bay Demirsoy, Türk işçisinin meselesiyle Amerikan işçisinin meselelerini de kendi arlayışına göre yorumlamağa kalkmış. «Sizi düşündüren makineleşmenin yarattığı işsizlik, Türkiye için bir problem değildir. Çünkü biz endüstriyel bir memleket değiliz. Türkiye'de biz toplu sözleşmeye henüz başlamak üzereyiz.» demektedir. Ne yazık ki Türk İş'in Başkanı, Amerika'da makinelaşmanın yarattığı işsizliğin, Amerikan işçi hareketinin yanlış bir yola saptırılmasının sonucu olduğunu ve bugün çok özendiği Amerikan sendikacılığının bu problemlere çare bulamayacağını görmemekte, vahim sonuçları bugün açıkça ortaya çıkmış bir sendika fırsat

5 YILLIK PLÂN NASIL GİDİYOR?

Beş Yıllık Plânın uygulanmasında nasıl yürüdüğünün bir hesabını görmek üzere geçen hafta çeşitli vilayetlerden gelen 28 Vali, İçişleri Bakanı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı müsteşarı ile birlikte İstanbul'da toplantılarında. Bu toplantılarda, Müsteşarın daha sonraki basın toplantısında, ve bir kısım Valilerin basın mensupları ile yaptıkları görüşmelerde söyleneleiden bazı önemli noktalar belirlemektedir. Gerek Müsteşar, gerekse Valiler plânın uygulanmasında güçlükler çıktığını kabul etmektedirler. Mükemmel bir plânın bile uygulamaya bir takım aksaklıkları görülmesi normaldir. Yalnız belirtilen noktaların mühim bir kısmı böyle «olağan» sayılacak aksaklıklar olmaktan çok plânın temel niteliğine ve daha derinlerde yatan sosyal meselelere aittir. Müsteşar bir enflasyon tazyikinden söz etmiş, fiyatlarda yükselmenin önemli sayılması ve hazırlık bulunması gerektiğini belirtmiştir. Bu halk kütlelerinin geçim sıkıntısının artacağı işaretinin belirmesidir.

Özel sektörün 1963'de 3,8 milyar liralık yatırım yapması ve bu yatırımı Plân'ın öncelik tanıdığı alanlara, yani üretim alanlarına, yönetilmesi gerekmektedir. Oysa memleket yatırımlarının % 28'i konut alanında ve bunun da çoğunu özel sektör yapmaktadır. Üstelik özel sektörün yaptıkları genellikle lüks binalardır. Bunun için lüks binalardan vergi muafiyetinin kaldırılması, ayrıca özel bir vergiye tabi tutulması düşünülmektedir.

Özel Sektör edebiyatı

Özel sektörün ne kadar yatırım yaptığı bilinmemektedir. Kendine düşen payda yatırım yapmaz ve bu hal devam ederse yıllık % 7 kalkınma hızını gerçekleştirmek için devlet ek yatırımlar yapacaktır.

Bütün özel sektör edebiyatına ve bu sektör yararına alınan tedbirlere rağmen görülüyor ki yavaş yavaş kalkınmanın ağırlığı devlet üzerinde olmakta devam ediyor ve edecektir de.

Müsteşar, gerek bölgeler arasındaki iktisadi gelişme ve kamu hizmetleri bakımından mevcut eşitsizliğin, gerekse milli gelirin sosyal gruplar arası dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesi zorunluluğunu bir kere daha belirtiyor. Mardin Valisi Bekir Suphi Aytan da plânın uygulamadaki aksaklığının bir sebebinin «üretim gruplarının devlet masraflarına âdi iştirâki keyfiyetine önem verilmesinde» görmektedir. Bunun da tipik örneği Ziraat Gelir Kanunudur. Vali Aytan'ın dediğine göre «Hükümetin tahmin ettiği 100 milyonluk tarım vergisi maalesef gerekli ve mümkün olan vergiye kıyasla devde kulak olduğu herkeşe biliniyor.

Erzincan valisi Kemal Azizoğlu

da «Toprak ve vergi reformlarını gerçekleştirecek kanunların» bir an önce çıkarılmasını» plânın başarı şartı sayıyor.

Mardin Valisi ayrıca, plânın üretilmeyle ilgili yatırımlara gerektirdiği kadar önem vermediğini belirtiyor. Yatırımlar daha çok lojmanlara ayrılmıştır. başlılık merkez olan bölgemizde şarapçılığın geliştirilmesi düşünülmemiştir» diyor.

Olmaz ki...

Zaten, plânın kalkınmayı bir bütün olarak ele almadığı, sosyal kültürel alanlardaki kalkınmayı iktisadi kalkınmaya bağlayarak birarada düşünüp plân lamadığı hekimliğin sosyalleştirilmesi ve köy kalkınması konularında belli oluyordu. Pilot bölge olarak seçilen yerlerdeki uygulamaya da bunu gösteriyor. Örneğin, kısa bir süre önce bir İstanbul gazetesinde Muş pilot bölgesine ait çolan röportajda, yolsuzluktan ve yol yapımı plâna alınmadığından yapılacak okul ve sağlık merkezleri malzemesinin yerlerine gönderilmediği ve halkın kalkınma faaliyetlerine pek ümit bağlamadığı, çünkü başta gelen derdin iş imkânlarının bulunmaması olduğu, bir fabrika açmanın halk için daha yararlı olacağı belirtiliyordu.

Plânlama müsteşarı ve valilerden biri devlet işletmelerinin reorganizasyonu ve toprak reformu gerekliliği üzerinde de duyuyorlar. Bunlar yapılmadan plânın uygulanmasına geçilmesi hatalı görülüyor.

Kurşehir Valisi ise Atatürk ilkelinin halka öğretilmesinin ve gerici akımlarla mücadelenin plâna alınmamasını tenkit ediyor. Halkın yalnız maddî bakımdan değil —manevî bakımdan da kalkındırılması gerekliliğine işaret ediyor.

Ümitler plânda mı?

Hasil anlaşılıyor ki, plânın uygulanmasında görülen aksaklıklar sadece koordinasyon sağlanamaması, personel eksikliği gibi teknik arızalar değildir. Memleket ekonomisini plân lamadan istenilen sonuçların elde edilebilmesi için bir takım ön şartların gerçekleştirilmesi o'ması gerekiyor. Plânlama bütün derlere deva gibi gösterilip bütün kalkınma ümitleri plâna bağlanmak istenmişti. Oysa plânın çok önemli olmakla beraber teknik bir işti, memleketimizin temel meselesi ise teknik nitelikte bir mesele değil, sosyal yapı ile ilgili ekonomik—siyasal bir mesele idi. Sosyal yapı değiştirilmedikçe, gerekli reformlar yapılmadıkça plândan umulan sonuçlar elde edilemezdi. Şimdi bu gerçeğin, şu kısa uygulama süresi sonunda yetkililerin ağızından bir kere daha doğrulandığına şahit oluyoruz. Kabahat plânlamada, plânda değil. O bir âlet; ne maksatla, hangi işte ve nasıl kullanırsan ona göre sonuç alırsın.

B. H.

çalış sistemini benimsemeğe çabala reaktadır.

Yarın geç olacak

Bay Demirsoy, Amerika'da kendisini aldattığına Türkiye'de çok hayran olduğu lokavtların acı neticelerini görmek zahmetine katılmayı, tabandan yükselen seslere kulak vermeli. Bugün karşısında yeni bir vardır, Tasarı, Cumhuriyet Se

ratosu'nun gündemine alınmıştır. Olay İvri verdiği dersler ve tabanın sert ifadeleri karşısında akılların başlarına toplayıp pazarlıkçılıktan vaz geçmeli ve cesaretle lokavtın karşısına çıkmalıdır. Meclis kulislerinde lobbicilik yapmanın bir hak kazandırmadığını, kendi küçük, basit isteklerini dahi kabul ettirmemekle görmediler mi? Öyleyse, hatanın neresinden dönülebilir.

D. Ö

Toplumcu çevrelerde

Dört önemli

Tartışma konusu

Aziz NESİN

Son bir-iki yıldır yurdumuzda toplumcu aydın çevrelerde konuşulup tartışılan toplumculuk konusundaki sorunları, birlikte görden geçelim. Bu tartışma konuları, bir biriyle ilintisiz, bağımsız konular gibi görünüyorsa da, aslında bunlar bir zincirin halkaları gibi birbirleriyle bağlantılı ve zorunlu olarak biri öbürünü doğurmuş olan konulardır. En belirli şekilde ortaya çıkan bu tartışma konularını sıralayalım:

★ Türkiye'de Burjuva ve Emekçi sınıfının olup olmadığı?

★ Türkiye'de toplumculuk düzeninin uygulanması yukarıdan aşağı mı, aşağıdan yukarı mı olabilir?

★ Türk uran (endüstri) işçisi, Türkiye'de toplumculuğun öncüsü olabilir mi, olamaz mı? Olamazsa, bu öncü kadro hangi sınıf, zümre ya da sınıflardır?

★ Toplumculuk düzeninin uygulanmasını çabuklaştırmak için Türk emekçileri «Ulusal Burjuvazi» ile birleşmeli mi, birleşmemeli mi?

Bu konularda birbirlerine avkırı tutumda olan Türk toplumcuları zaman zaman dergi ve gazetelerde düşün güfieri yazdılar, tartışılarsa da aralarındaki düşün ayrılığı ve karşıtlığı açık bir çatışma haline gelmedi, üstü kapalı geçtirildi. Bu tartışmalar, bundan önceki dönemlerde pek görülmemiş olan uygarca ve uyumlu bir hava içinde geçti ama, dört yandan da bu sorunlar ne çözümlenebildi, ne de çok dar aydınlar çevresinde konuşulup tartışıldığı için, halka ile ilgili toplum tabanına mül edilebildi. Bunlar yalnızca aydınları ilgilendiren sorunlar gibi sanki kendi aralarında simgelerle konuşulup tartışıldı; yığında yeniklanmasının türlü öncedeler arasında, geri kalmış her toplumcu bir gereği olan aydınlarla emekçi kitle arasındaki uzaklık ve ayrılığı gösterebilirdi.

Burjuva ve Emekçi sınıfı var mı, yok mu?

Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfı yoktur» diyenlerin karşısına bu düşüncenin toplumbilim temelinden aykırı olduğunu söyleyerek bu savı saçmalığını ileri sürmek onları toplumbilimden ve toplumculuktan tüm habersiz saymak, bir anlama kolayca bir yoldur. Yirminci yüzyıla ikinci yarısında Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfı olduğuna inananların dayanaklarını da bilmemiz gerekir.

27 Mayıs öncesinde, bir hukuk dışı sosyal kurulması savaşında birleşen aydınlar, Türkiye'de yılların olumlu birikimi sonucundan, 27 Mayıs'tan sonra toplumsal düzen üstünde de konuşulabilir bir ortama kavuşunca, aralarındaki ilk belirli ayrılık, Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfı olup olmadığı

konusunda çıktı. Türkiye'de bu sınıfların olmadığını söyleyenlerin, toplumculuk düzeninin gelmesini istemedikleri, bu düzene karşı olduklarını söylemek doğru olmaz. Her iki düşüncede olanların yargıları, kendi açılarından ve kendi gözlemlerine dayanarak Türk ve Türkiye gerçeğini araştırmaları sonucudur. Ancak, birbirine karşıt her iki düşünceden elbette yalnız biri doğru olabilir.

Zengin - Yoksul

Türkiye'de burjuva sınıfı olmadığı, burjuva olmayınca da, emekçi sınıfı olamayacağını söyleyenlerin, kaba çizgileriyle ve özetle dayanakları şunlar oluyor:

«Burjuva, mücadelesini yaparak kendi kendini yaratan, kendi düzenini ve düzeninin kurallarını getiren ve bu düzeni sonuna değin sıkıca savunur bir sınıftır. Oysa Türkiye'de daha başından beri (Meşrutiyetten) ve daha sonra Cumhuriyet döneminde de devlet eliyle ve yapma, zorlama yollarla burjuvanın yaratılmasına çalışılmıştır. Türkiye'de devletçilik, bilindiği gibi halkçı bir devletçilik olmayıp, devlet eli devlet yardımıyla, yani bir anlama devlet kapitalizmi ile zengin yaratmak, zenginlerin sayısını ve her zengin zenginliğini daha da arttırmak yolunda uygulanmıştır. Bizdeki devletçilik özel kişiler elinde sermaye birikimi amacına yönelmiştir. Yani Osmanlılık geleneği değişmemiş zengin olmanın yolu, devlet kapisinde siyasal nüfuz sağlamak, ya da bu türü v. t. l. a bulunmuştur. Bunlar Osmanlıdır. Kapıkulluk kurumunu, bilmese bir batılılaşma içinde sürdüren yeni kapıkullarıdır. Batı anlamında Mülkiyet kurumunun da geç gelişmesi (hatta gelmevişi) ve geç gelişmesi burjuvanın kendi kendini yaratmasına kurumlaşmasına engel olmuştur. Bu yüzden bizde burjuva-emekçi yok, zengin-yoksul vardır. Bu zenginler, burjuva düzenini kuramamış, kendi sınıf kanunlarını getirememiş, kurumlaşmamış, devlet ediliyle halkı sömürerek zengin olmuş kapıkullarıdır.»

«Burjuva olmayınca, onun karşıtı olan emekçi sınıfının da olmayacağı bellidir. Bizde emekçi sınıflar yoksullar, dargelirliler, zor geçimliler, emekçi olmayıp yoksul olduklarından, burjuvanın karşısında değildiler; onların da amacı, sınıfsal haklarını kazanma çabası sonunda güvenli bir yaşamı kurmak değil, tıpkı öbürlerinin zenginleştikleri yollardan giderek zengin olmaktır. Nitekim bunlardan kolaylıkla zengin olanlar da vardır. Örneğin eline bir eski dokuma tezgahı geçirebilmiş olan bir dokuma işçisi, devletin «tahsis» olarak verdiği ipliği karaborsaya geçirecek zengin olabilir, dokuma fabrikası da kurabilmiştir. Çünkü «tahsis» ipliğinin karaborsaya geçirilmesinden elde edilen emeksiz kazanç, sıradan çok daha üstündür. Bu tür zenginleşenlerin örnekleri doludur. Sınıflar arası sınırlar kesinlikle belirli ve sınıfsal kurumlar tutarlı olmayınca yoksuldan zengine aktarmalar da kolaylaşır ve bu durum sınıf bilini-

cinin doğmasına ve sınıflar arası çatışma ve hak savunmasının yapılmasına engel olur. Türkiye'nin tutarlı bir toplum olmayışı da, burjuva ve emekçi sınıfların yerini zengin-yoksul'un almasındandır.»

Bu yolda daha başka dayanaklar da varsa da, kaba çizgileri ve özetle eksik ve kısa da olsa bu anlattıklarımız Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfı yok diyenlerin hangi gerçeklere dayandıklarını bize anlatabiliyor.

Burjuva - Emekçi

Bu iddialara karşı olan toplumcu aydınların ileri sürdükleri düşünceleri de özetleyelim:

«Türkiye'de kapıkulluğu kurumu ve yönetiminin şimdi de yürürlükte olduğu doğru olsa da, kapıkulluğu sınıf karakteri değil, herhangi sıradan olan kişilerin belli zaman ve koşulları durumlarının niteliğidir. Zengin-yoksul ayrımı ise toplumbilimsel bir ayrım değildir; buna karşılık kapitalist düzenli toplumlarda zenginlik burjuvaziye, yoksulluk da emekçilerin niteliğidir. Köklü burjuva sınıflardan yoksullardan, emekçi sınıftan da zenginleşenlerden örnek gösterilmesi bu genel görüntüyü değiştirecek oranda değildir. Türkiye'de burjuva yokse bunun sonucu emekçi sınıfı da yoksa yer yer derebeylik düzeni olsa bile, eğmen düzende derebeylik, Türkiye'de sınıfsız bir toplum olmadığına göre, böyleyse Türkiye'de hangi sınıflar vardır? Tarihte görülmemiş Türkiye'ye özgü bir sınıf aydurlanmayacaksa «Türkiye'de burjuva-emekçi yok, zengin-yoksul var» demek, her şeyden önce bilimsel dışı bir konuşma olur. Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfı yok yansısı, Türk toplumunun batı toplumlarıyla ve ilerlemiş toplumlarla karşılaştırılmasından ileri geliyor. Tarihsel gelişme evrelerinden geçmiş toplumlardaki burjuva ve emekçi sınıflarının güçlerine, örgütlerine, bu sınıfların bilinç olmalarına bakarak, onlara göre bizdeki bu sınıfların niceliksel ve niteliksel güçsüzlüğü ve yetersizliği oyle bir yanlış yargıya götürüyor Türkiye'nin geri kalmış bir toplum olması da bu sınıfların bilinçli güçlenmelerinde geri kalışları demektir.

Toplumculuk çalışmaları için Türk burjuvasının niteliğini iyice inceleyip bilmemiz gereklidir. Bütün dünya burjuvalarının ortaklaşa yanları olmakta birlikte, Türk burjuvalarını, örneğin İngiliz, Fransız burjuvalarıyla bir tutmak bizi yanıltır. Onlara göre Türk burjuvaları, köklü değildir, yenidir, geleceksizdir, sonradan görme ve türedir. (Türkiye'de kuruluşu yirminci yüzyıla geçmiş kaç ticaret ya da uran ve işletme kurumu gösterilebilir?)

Sen - Ben çekişmesi

Bugün Türk ve Türkiye gerçekleri ni aramak demek, sınıfları tutarlı ileri toplumlara bakarak yok saymakla değil; bizdeki burjuva ve emekçi sınıfların niteliklerini incelemek, bulup çarmakla olur.

Türkiye'nin ilerlemesininin, özdekl klasik ve tarihsel deyimleriyle «masaz garp Medeniyeti Seviyesine çıkarılması», tarihsel rolünü almakta yanı oluşturmada gecikmiş olan sınıf devlet zoruyla oluşturmak diye alınmıştır. Bütün bu görüntüler, burjuva ve emekçi sınıfların olmadığını göstermez, niteliğini, durumunu gösterir. Kaldı ki, kapitalist gelişim çağına kaçırılmış ve bu yolda gelişim için geç kalmış olan Türkiye, bugün ne sömürge elde ederek, ne büyük endüstri kurup kendi iç pazarlarını sömürerek kapitalist sermaye birikimi sağlayamayacağına göre, 1946 dan bu yana, dış yardımlar, krediler, borçlanmalar yoluyla, kendi ölçülerinde hiç de azımsanmayacak bir sermaye birikimine yol açmıştır. DP'nin on yıllık iktidarı ise, yılanmış ve soyulmuş toprak ve ticaret burjuvasının karşısına, yeni bir türedi burjuva çıkarma çabasındır. Aslında bugün Türkiye'deki siyasal çatışma da aynı sınıfın biri önceden kapmış, öbürü sonradan görmüş iki zümresi arasındaki sen-ben çekişmesidir. Bugün uygulanmaya çalışılan Plânlama ise, halkçı bir devletçilik alayhine özel sermaye birikiminin artırılması, burjuvaziye sağlaması çabasındır.

Büyük endüstri aklı, uran işçisi için yeterince bilinçli olmaması, kendi sınıfsal haklarını kazanarak kendileri ne güvenli bir yaşama kuracakları yerde toplumun tutarlı, sınıfsal kurumlarının kesin olmayışından ötürü burjuvaziye yollarını arayışına bakarak, emekçi sınıfı yok demek de yanlışır. Bu sınıf gittikçe bilinçlenerek varlığını duyurmaya başladığı belirtiler açıktır. Bugün yalnız uran işçisi sayısı iki milyona yaklaşmıştır. Bu, 30 milyonluk ve çoğu kuvvetleri örgütlenmemiş olan Türkiye'de hiç de küçük sayıya sahip bir sayıdır. Üstelik uran emekçileri, işlerinin gereğinden ötürü örgütlü ve toplu çalışmaktadırlar. Niteliksel varlıklarını ise bu sınıf, sendikalar içinde, gittikçe yoğunlaşan hak arama ve elde etme davranışlarıyla, yüzbinleri aşan yürüyüşleriyle, bağımsız bir parti kurmalarıyla da göstermişlerdir. Toplumcu, ilerici aydınların görevi toplumsal birikimi ve geleceği az olan emekçilerin hızla bilinçlenmelerine yararlı olmaktır, yol açmaktır.»

Buraya değin özetlemeye çalıştığımız bu tartışma, kapanmış gibi görünüyorsa da, gerçekte bu iki aykırı düşünce daha da gelişerek, bundan sonra gelen tartışmalı konuları doğurmuştur. Türkiye'de emekçi sınıfının olmadığını, ya da çok yetersiz olduğunu söyleyenler yukarıdan aşağı bir toplumculuk uygulanmasından, bu sınıfın varlığına ve gittikçe güçlenmekte olduğunu söyleyenler de, aşağıdan yukarıya bir toplumculuk uygulanmasından yana olmuşlardır. Böylece de yeni ve ondan sonra da daha başka tartışma konuları ortaya çıkmıştır.

GELECEK SAYIDA:

Yukarıdan aşağıya mı, aşağıdan yukarıya mı?

Cumhuriyet gazetesinde «Günün Konuları» sütununda Cemil Sait Barlas'ın dış görünüşleri ana sebepler gibi göstermeye çalışan «Bu günlük Durumun Nedenleri» başlıklı bir yazısı çıktı. Yazar, «İttihat ve Terakki» ile «İtilaf ve Hürriyet» fıkaları arasında fark olmadığını, bugün iktidarda olan siyasî partiler arasında da bir fark olmadığını söyleyerek günümüzün siyasî çekişmelerini bir takım tabii olmayan nedenlere bağlamaya çalışıyor. Çalışıyor ama, bu arada boyuna yanılmaları düşünüyor.

Yazara göre; «CHP si tarihi gelişmesi ve kadrosu bakımından memleketi batılaştırmak için Atatürk tarafından aksiyon için kurulmuş idealist bir partidir. Bu hedefinden uzaklaştığı hissi verdiği gün umumi efkârda sevgisini kaybedecektir, hedefini takip ettiği takdirde ise, bugünün olduğu kadar, yarının partisi olarak da halkca tutulacaktır.» Gene yazara göre: «27 Mayıs'tan sonra kurulup bugün Mecliste temsil edilen partiler de tipik CHP gibi aksiyoncu ve idealist partilerdir. Ancak CHP sinin üyeleri belli olduğu için bu yeni parti kere daha çok eski DP liler girmiştir. Bu partilerle CHP arasında iktisadi tabiiyat bakımından en ufak bir fark yoktur.»

CHP nin kuruluş sebepleri üstünde yazardan çok farklı görüşlerimiz yok. Ne var ki partinin bu günlük durumu üzerinde Barlas kadar iyimser değiliz. Değiliz, çünkü CHP nin kuruluşteki varlığı ile bugünü arasındaki büyük farklar bulmak kolaydır. Bugün CHP nin ileri ke simlerinde görülen hoşnutsuzluk da buradan geliyor olmalı. Partinin halkçı aydınları giderek, yerlerini başkalarına bırakmak durumunda kalmışlardır, partinin dayandığı kaynaklar bu yüzden değişimlere uğramıştır. Beslendiği bu kaynakların değişmesi elbet partinin de değişmesi olacaktır. Bütün partilerin kaynağı olan büyük ser-

Ömür CANDAŞ Afşar TIMUÇİN

maye sahipleri elbet birbirleriyle iktisadi tutum kavgası: değil, gününbirlik çıkar kavgası yapacak ve Türkiye demagojik bir düzeyde sallansın duracaktır. Ne var ki CHP de ayrı olan tek yan bu partiyi yıllarca beslemiş olan bir aydın topluluğun ös-bütün kesilip atılmamış olmasıdır.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı plânın bugünkü yöneticilerin elinde nasıl içişikliğe uğradığı hatırlanırsa, «Birinci koalisyon kurulduktan AP ile CHP arasındaki ilk müzakere güçlüğü» neden «iktisadi alanda değil de iskemle paylaşmasında olduğu» ortaya çıkar. İkinci koalisyonda da elbet «YTP ve CKMP ile itilaf plânında» olmayacaktı. Kaldı ki CHP nin ileri ke kadrolarının ilk biçimiyle uygulanmasını istemiş olsa bile, plân gürlüğe getirmeye çalışanlara tavizler vermekte sakınca görmemişlerdir.

Ne var ki bu «27 Mayıs'tan sonra kurulan ve parçalanmış partiler sosyal ve ekonomik sebepten değil 1945-46 da olduğu gibi yanlış bir görüşle demokrasinin zarureti farzedilerek gay ritabii meydana getirilmişler» demek değildir. Böyle olsaydı iş çok kolay olur, daha 27 Mayıs'ta her şey çözümlenirdi ve ne CHP bugünkü durumuna ne de halkın sıkışık kalmış meseleleri iyileşebilecek için çok yerde dört gözle çözüm yolları aramaya düşmezlerdi. Evet, «bozukluk şahıslardan değil, bu partilerin doğuş sebeplerinden ileri gelmektedir.» Ama bu sebeplerin Türkiye'nin yaşama düzenine ve bu arada CHP ye yaptıklarını görmemek için Barlas gibi ya kaçak güreşmek, hiç kimseyi göcündürmeden bahşalamak, ya da ortada dolaşan «af, kredi» gibi kaba politik oyunlarına bakıp «partilerin

devlet anlayışı ve muhalefeti bu çerçeve içinde olunca bunu idare edenlerden de iktisadi bir görüş ve bunun için mücadele beklenemez» diyecek kadar saf olmak gerekir.

Aslında bizim yüzden çözümler getirerek, getirmiş gibi yaparak örtbas etmek istediğimiz nedenler, gerçek nedenler Türkiye'nin tarihi kadar eski ve derindir. Ama bize düşen, bunları işi kıran camlar ardında seyredip avunmak değil durumlara çiplak gözle bakabilmektir. Sağlam yargılara varabilmek için ilkin Osmanlı devletinin sosyal yapısını ele almak zorundayız.

Osmanlı devletinde yönetenle (saray) yönetilen (halk) arasında asılması güç bir uçurum vardı. Saray halkın üstündeydi, üstünde olduğu gibi halk için de değildi. Amaç sarayın istekleriydi. Halk da bu istekleri gerçekleştirme yolunda bir araç olmaktan öteye geçemiyordu. Atatürk'ün de uzun uzun üstünde durduğu gibi, halk savaşla gitmekle, sarayın gelirin-

sağlamak, ekmeğini yetiştirmekle yükümlüydü. O gün için geçerli olan bir takım manevi değerler devletin var oluş sebebi olarak görülmekteydi. Bu «despotik» yapının dıştan zorlanması, Avrupa'nın «hasta adam» iyileştirmeye çalışması gibi ölüme sürüklemeye çalışması, giderek Osmanlıları durumları üstüne düşünmeye yöneltmiştir. 3. Kasım 1839 gününden helâllaşarak çıkan Mustafa Reşid Paşa'dan sonra gelen hemen hemen bütün Osmanlı aydınları, artık devlet yapısının temelini aklın ilvelerini yerleştirmeyi ve devleti daha somut dayanaklara bağlamayı ödev sayacaklardır. Ama hiç bir çaba Osmanlı devletinin yıkımından kurtaramamıştır. Kurtuluş savaşımıza kadar bütün aydınlar aklın ışığını yaktuklarını sandıkları yerlerde bile köksüz çekişmelerden kurtulamadılar. Kurtuluş Savaşı Türk aydınlarına, yok olmaya karşı en büyük direniş gösteren halkın en büyük güç olabileceğini ve devletin dayanaca-

ğı tek temel halktan başkası olamayacağını açıkça anlatmıştır.

Kemalizmin başarısı günün halktan alan ve halk için kurulan bir devlet tasarlamasından ve bunu bir ölçüde, büyük bir ölçüde gerçekleştirme yoluna girmiş olmasından geliyor. Artık saray halkla ve halkın temsilcileriyle yaptığı savaşta dış düşmanla elbirliği etmesine rağmen yenilmiş, ortadan silinmiştir. Artık halk kendi Meclisine kendi adamlarını gönderiyordu. Halk kendi meclisine kendi adamlarını mı gönderiyordu? O günleri yaşayanlar Atatürk'ün Millet Meclisinde nice saray kahtısıyla, nice saray destekçisiyle savaşmak zorunda kaldığını elbet bizlerden çok daha iyi bileceklerdir. Osmanlı devletinin yapısında halkın efendiliğini yapan derebeyler Cumhuriyetten sonra da güçlerinden, nüfuslarından pek bir şey kaybetmemişlerdir. Bu gün de kaybetmemiş durumdadır. İşte bu adamlar ilk iş politikalarını ele geçirerek devletin —Atatürk'ten sonra— halkçı görünüşünde halkın kendisi gibi durarak, aslında halktan ayrı, halkın dışında, halka karşı birer fert olarak, söz sahibi olmuşlardır. Az buçuk da olsa gelişmeye başlayan burjuvazi bütün bu halkçı değil, ferdîyetçi, üst-sınıf çalışmalara paralel bir yöntemle, daha doğrusu tutumla işe girişmeye başlamıştır.

DP dönemi, böylesi bir pidişin tipik örneği olmuş, halka daha yaklaşan politika adamları halka daha karanlık hesaplarla yönelmişlerdir. Bu arada halkın kendi kendisini yönetmesi demek olan demokrasinin anlamı da iyice bulanmaya başlıyor, demokrasiyle ilgisi olmayan bir yönetimi demokrasi diye görebilenler, artık demokrasinin denenmiş olduğunu ve demokrasinin dışında bir çözüm yolu düşünülmesi gerektiğini söylemeye, hiç değilse ima etmeye kadar varıyorlardı.

Şimdi Barlas'a düşen; bakla-yı dilinin altında tutup kaçamak sözlerle hem nalına hem mihına vurmak, ne kızmak ne de dündürü küstürmek olmalıdır. Bu gibi davranışlar onun bunun kafasını bulandıran çekişmelerin gücüne sığınmakta doğuyor; ama ne kazandırır?

Halkın asıl düşmanları

Bir savaş var. Yurt çapında... Çok gizli bir savaş var... Esasında açık, apaçık bir savaş ama... Bu savaş yapanlar arasında, belirli bir ortamda açık, apaçık bir savaş... Yurt ölçüsüne vurulunca savaşın etkileri bir gizlilik perdesi arkasına çekiliyor, azalıyor, yok oluyor. Kısacası belirli bir topluluğu içine alıyor bu savaş... Bu ortamda açık, bunun dışında gizli...

Bu savaş halk için... Halkın mutluluğu uğruna yapıyor. Halk büyük çoğunluğuyla bundan habersiz. Kendisi için yapılan savaşın nedenine varamamış henüz tam anlamıyla... Kendi mutluluğu için çarpışanlara kötü, kendisini sömürönlere iyi gözle bakıyor çok kere...

Bu neden böyle oluyor? Halkımız mutsuzdur. Çoklukla geridir, cahildir... Ve mutlu bir azınlık tarafından alabildiğine sömürölmektedir.

Fakat halkımız bunu anlamıyor işte... Sömüröldüğünden haberi bile yok çoğunun... Bazıları ise sömüröldüğünü, istismar edildiğini anlıyor. Fakat bunların büyük çoğunluğu da vücudundeki rahatsızlığı pis sülüklerle tedaviye çalışan, kanını sülüklerle emdiren hastalara benziyorlar. Hayatlarından şikâyet edecek halleri de yoktur bunların... sömürölmek, kanlarını vicdanlarını, cüzdanlarını emdirmek, kemirmek bir tedavidir bunlar için. Tatlı bir rahavet içersinde... Yarı baygın... Sülüklere vücudlarındaki kanı çektiren hastalar gibi, istismarcıların ceplerindeki cüzdanlarını çekmesine yarı sevkle, yarı tevekkülle göz yumuyorlar... Hattâ istiyorlar bunu...

Fakat hayır, bu olamaz... Bu pisliklere bir son vermek gerek... Bu hastalığın tedavisi sülük değildir zira. Yarayı deşip, merhemli bura-

ya vurmalyız...

Peki bu nasıl olacak? Esasında oluyor... Savaş için, için devam ediyor. Sülük tedavisini terkedenler, 27 Mayıs'tan sonra hızla artmaya başladı bile... Yarasının deşilmesi kendisine istirap ta verse, asil tedavi yolunu, çaresini bulmanın gerçek hazını tadanlar ve duyanlar gittikçe çoğalıyor.

Savaş da hızlanıyor gittikçe... Gericiler, ilericiler savaş mı bu? Sömürönlere, sömürölenlere savaş mı bu? Açlarla tokların savaş mı bu? Ahlakla ahlaksızlığın savaş mı bu? Gerçekle gerçek olmayanın savaş mı bu? Alicenaplıkla alçaklığın savaş mı bu? Hürriyetle hürriyetsizliğin savaş mı bu? Kişi çıkarı ile toplum menfaatinin savaş mı bu?...

Bu savaş genel bir savaş... Mutluluk savaş. Daha iyi yarınlara ulaşma savaş. İnsanlığın verdiği, kazanıncaya kadar da vereceği bir savaş...

Savaş bir hastalık etrafında yapılıyor. Hasta edilmiş bir toplum var ortada. Cahil bırakılmış, yıllarca uyutulmuş, aldatılmış bir toplum. Dünya gerçeklerinden habersiz... Az düşünüyor, az öğreniyor, az konuşuyor. Verdiginle yetiniyor. Daha doğrusu verilenin on iyi olduğuna inandırılmış...

Etrafında yapılan savaştan haberi yok bu toplumun... Mutlu azınlığın ve politikacının yuttuğu afyonlarla kendisinden geçmiş. Duyuyor, görüyor; fakat anlamıyor, bilmiyor...

Savaş bu toplumun önünde, yanında, ardında, içinde gittikçe şiddetlenerek devam ediyor. Fakat toplum kendisi için yapılan bu savaşın bilincine varamadı henüz tam anlamıyla...

savaşı yapanlar iki kutupta toplanmaya başlıyorlar artık... Ters yüz edilmiş bu düzende; bir tarafta halktan yana olanlar... Halk bunları daha iyice benimsemedi, bunlara iyice sarılmıyor henüz... Halkla beraber olanlar, genel olarak hâlâ halka karşıymış gibi gösterilmeye devam ediyor.

Öte tarafta halk için savaşanlara karşı savaşanlar var. Halk bunları tutuyor daha... Halk çoğunlukla asil dostuna düşman; asil düşmanına dost nazarıyla bakıyor. Öyle zannediyor... Ters bir yarış bu... Halk için çalışanlar halka karşı; halka karşı olanlar ise halk için çalışır gösterilebiliyorlar elân...

Halka karşı olanlar, halkla doğrudan doğruya savaşamadıkları, daha doğrusu, zaten onlarla berabermiş gibi gördükleri için; halk için savaşanlarla savaş daha uygun buluyorlar. Amaçları da, kısaca, kendilerinin halkın asil düşmanı, diğerlerinin halkın asil dostu olduğunu gizlemeye devam edebilmek...

Kendi deyimleriyle, «Bu toplumu hiç olmazsa daha 50 yıl sömürölebilmek...»

Bu savaş nerede biter? Daha iyisi, en mutlu noktasına ne zaman ve nerede varır?

Halkın gittikçe daha çok bilinçlenmesine bağlı bu... Halkın bilinçlenmeye çalışanlar asil tehlikenin nereden geldiğini çok iyi anlıyorlar. Onun için halkı bıraktılar... Halktan yana olanlarla savaşa başladılar.

Acaba bunlar eskiden olduğu gibi, bu yeni savaşın sonunda da, halkı yine yaşadığı güne esir edebilecekler mi?

Sanmıyoruz... Ve savaşa daha güçlü bir şekilde devam ediyoruz...

Kaya CEMAL KANAT

Sosyalizm...

Sosyalizm...

Sosyalizm...

Şaban ERİK

inandıkları din için canlarını veren eski Peygamberlerden bahsedildiğini duymuştum. Bir zamanlar bunlara inanmazdım. Fakat sosyalist olduğumdan bu yana, bunun nasıl olabileceğini çok iyi anlıyorum. Ben sosyalizm için canımı vermeğe her an hazırım.

Sosyalizm sadece üretim ve dağıtım araçlarının sosyalize olması demek değildir, aynı zamanda hayatlarımızın, kalplerimizin yani kendimizin sosyalize olması demektir. Kısaca sosyalizm dinde, ahlakta yücelmedir. Her şeyi almak değil, vermek demektir. İnsanlara yardım etmek demektir...

Johanny Coe
(Bir İngiliz İşçisi)

Sosyalizm diyoruz

Sosyalizm diyoruz. Çünkü sosyalizm gerçek demokrasidir. Demokrasi kelimesinden sosyal yaşamı düzeni anlamını çıkarıyoruz. Bu yaşamı düzenini halkın siyasi, iktisadi, felsefi, edebi ve kültürel iradesi şekillendirir. Halk sosyalizmde azizdir. Her şey halk için düşünülür ve halk için yapılır. Her şeyi düşünen ve yapan da halkın bizzat kendisidir. Böylece demokrasinin varlığı tecelli eder. Halk refah ve refaha erer. Bilindiği üzere, demokrasiden murad olunan, toplum mutluluğudur.

E, bu kadar iyidir faydalıdır da neden sosyalizme son derece saldırlar... Lânetler yağdırılır?... Hah işte bütün mesele bunu anlamakta. Bir defa saldırılar uçurtma lâflardan ibarettir. Mânâsız ve mantıksızdır. Faraza: «Sosyalizm-te fert hürriyeti yoktur» derler. Ferdin hürriyeti nedir? Bunu bilelim önce. Be sefalet içindeysem dünyanın en zavallı esiriyim. Çünkü bir lokma ekmek için herkesin kulu, kölesi olurum. Yaşama davası bu, şakası yok... Ben cahilsem yine dünyanın en zavallı esiriyim. Çünkü suyun ne vone aktığını, rüzgârın nasıl estiğini dünyanın nasıl döndüğünü bilemem. Beni her yola koşarlar. Ve ben hiç bir zaman nereye gittiğimi, ne yaptığımı bilemem...

Gerçek hürriyet

Ekonomik sıkıntılar... Yetişme ve gelişme imkânsızlıkları içinde kıvranan bir insan için hürriyet boş lâftır. Kupkuru bir hürriyet ne kadar bol olursa olsun boşdur. Susamış bir insanın su içmesi başka... Boğulması başka...

Sosyalizmde hürriyet hayat içinde, canlı ve olumludur.

Sosyalizm ferden gelişme ve yaratma kabiliyetini baltalar derler. Saçma. Düpedüz saçma. Sosyalist olmayan memleketlerde bilgi değil, çok kere göz boyacıdır... akıl değil, çok kere, şarlatanlık hüküm sürer. Toplumsal sefalet, toplumsal cehalet, toplumsal hu-

zursuzluk alabildiğine uzanır. Dünyanın her yanında görülmüştür ki, Liberalizm, halkı gerçeklerden uzak tutar. Halkı muayyen bir düğünüş ve yaşamı çizgisinin üstüne çıkarmaz. İnsanları muti kılmak için onları, yaşama ihtiyaçları temininde şaşkınlığa boğar. Meselâ, Adam Smith'in ortaya koyduğu liberal doktrin prensiplerinin hepsi itibar görmüştür de: «Ücretler yüksek olduğu zaman işçileri daima ücretler düşük olduğu zamanlardan daha faal, daha dikkatli ve becerikli bulacağız» prensibi liberalistler tarafından, hiç bir zaman, benimsememiştir. Üstelik öyle liberalistler çıktı ki, bunlar, sefalet fazla nüfusu bertaraf edecek bir ilaç olarak kabul ettiler... Avrupa milletlerinin işçileri bir buçuk asırdır bu şartlara karşı savaşıyorlardı.

Liberalizm sömürür

Tabiata rahmetini esirgediği; güneşin yakıp kavurduğu topraklar nasıl çölleşirse... Sosyal haklardan yoksun bırakılmış, cehaletin karanlığına itilmiş insanlar da öyle hayatiyetsizleşirler.

Liberalizm insanı sömürür. İnsanı heba eder.

Sosyalizmde fikir dürüstlüğü, davranış dürüstlüğü vardır. Emeğin gerçek değer karşılığında çalışma sahası vardır. İnsan sömürülmez. Ezilmez. Dolayısıyla yetişmek ve kabiliyet olmak imkânını her zaman bulur.

Şimdi tasavvur olunsun, fert hangi şartlar içinde gerçek değerini bulabilir?

İnsanların gerçek değerlerini bulmaları meselesi çok mühimdir. Bizde bu düşünülmez. İnsan ancak gerçek değerini ortaya koyabilirse iç çarpınılarından ve ruh ezintilerinden kurtulabilir. Ve, dolayısıyla de böyle bir insanın gördüğü, göreceği işlerden hayır gelir.

Biz insanlar için bu imkânı, sosyalizmin uygulanmasında görüyoruz.

Acaba, bazı milletlerin liberal doktrin içinde eritildikleri refah ve edindikleri servet bizi düşüncemize sevk etmez mi? Hayır. O milletlerin bu hale gelmeleri için dünyanın ya-

ması sefil olmuştur. Bilgi ve hünerin payı yok mu? Var. Var ama, bilgi ve hünerler diye milletleri - hele geri kalmış milletleri - soymak için kullanılmıştır. Bilgi ve hüner insan için hayırına iş görürse makbuldür, yoksa insanlığın istismarına değil... İnsana ve insan haklarına hürmet etmeyen bir sistemi tutmak ne derece insanî olur bilmem.

Bizim liberal sistem gayretkeşliğimiz tutacak mı? Katiiyen. Neden? Bir defa bizde hususi sermaye son derece cılızdır. Hükümetin sağlığına himaye ve yardımlara muhtaçtır. Hükümetin kendisi ise Aydede'nin himmetine dahi muhtaçtır. Hususi sermaye kaptı kaçtı, işler yapar. Kâr getirecek işler seçer. Millet ve memleketin hayırına olan işleri umursamaz. Esasen, bizde, özel sektör hareketini ortaya koymuştur: Kolay kazanmak... Çabuk kazanmak... Ne olursa olsun kazanmak... Sonra kendi hesabına çok hassastır. Hafif, şöyle hafif, bir pırtı duyunca kirpi gibi büzülür dikenden ibaret, el değdirilemez bir top olur.

Saltanat, sefalet

Memlekette milyonlarca işsiz var. Sessiz sessiz, acıklı bakışlarla kaderlerine hükmedenlere ve Allana yalvarmaktadır. Bunlar her sene 300.000 kişi artarlar.

Millet uyanıyor. Dünya artık canına tak demmiştir. İşlerin niye bozuk gittiğini, doğru olarak, anlamaya başlıyor. Millî gelirin taksimine bakıyor: Korkunç. (1/22.000) Avucundaki tek liraya karşı, öte tarafta birinin ceplerini 22.000 lira şişiriyor...

Sözümüzün başında ne dedik? Demokraside dedi. Demokraside, insanlara iyi bir hayat şekli bahsetmek için millî gelirin dağıtımında adil formüller uygulamak gerekir. Ne diyor Prof. Harold J. Laski: «Ekonomik alanın geniş ölçüde kontrolsüz bırakıldığı bir devlet, ister istemez zengin sınıfın çıkarına çalışan sınıflı bir devlet olmağa mahkûmdur. Böyle bir devlet, insanlara kendi aralarındaki ayrılıkları barış içinde birleştirmeye imkân veren zorunlu birlik temelinden yoksundur.» Zengin sınıfın çıkarına çalışmak ne demek? Üstün sınıfın çıkarına çalışmak demek. E, o zaman alt sınıf ne olacak? Ne olacak meşhur mesel: «Altta kalanın canı çıkacak...» Evet ama, altta kalan, hemen hemen, bütün bir millet demektir. Şu halde milletin canı çıkacaktır. Olur mu bu? Olmaz tabii.

Yukarda belirttik, millet uyanıyor dedik... Neden, bugün, işçi hareketlerine ve sosyal uyanışa karşı örtülü direnmeler oluyor? Neden sosyal adalet dendikçe bir takım yürekler yerinden oynuyor?... Eğer bir memlekette sosyal adalet yoksa, hiç bir adalet yok demektir. E, adaletin özüne, insanın cemiyet halinde tekâmülüne karşı duran bir sistem, ki, en ifreti şekliyle... Pa-yandalara istinat ettirilerek ayakta durdurulamaz. Gerçeklerin, icaplarının, ihtiyaçların zorlamaları karşısında bu sözlerimizin doğruluk derecesi anlaşılacaktır.

Büyük yalan

Beyinlerimizi tırmatayan başka bir hususu da arz edelim: Sosyalizmde mülkiyet hakkı olmadığından dem vurulur. Bu, dünyanın en büyük politik yalanıdır. Aksine sosyalizmin gayesi herkesi mülkiyet sahibi yapmaktır. Bir insanın... Bir ailenin yaşaması için lazım gelen ve yetecek olan şeylere sahip olmasını ister. Ve, bunu sağlar da.

Büyük içtimal ve iktisadi problemlerle karşı karşıyayız. Bu problemleri mutlak surette halletmek zorundayız. Şayet biz bu problemleri halledemezsek... Problemler bizi halledecektir. Kastettiğimiz problemler ancak bir takım reformlarla hallolur. Reformlar da devlet eliyle gerçekleştirilir. Şu halde eninde sonunda baş vuracağımız yol sosyalizmdir.

Biliyoruz, görüyoruz, memleketimizde sosyalizme karşı çok haksız, çok insafsız, çok çirkin saldırılar yapılmaktadır. Ama inan olsun ki, saldırılarda bulunanlar, bu fiilleri sosyalizmin kötülüğünden değil, kendi kötülüklerinden işlemektedirler.

İmtiyaz ve çıkar sahibi kimseler, bu imkânlarını (Bütün bir milletin.. bütün bir memleketin aleyhine de olsa) kaybetmek istemezler. Para, durum ve mevkilerinin bahşettiği imkânlarla çeşitli şiddet ve cebir gösterirler. Büyük kâfirlikler ederler. Bu kâfirlikleri işlerken de «Allah» diye bağırırlar...

Milletimiz cehaletin karanlığı içinde ve bu gerçekleri göremez. Katılaşmış örf ve âdetlerin; berraklığa erişmemiş dinî duyguların etkisi altındadır.

Çıkarıcılar, halkın bu durumunu istismar etmekle sosyal akımı durdurma taktiklerini gütmektedirler.

Bu çıkarıcılardan başka bir İngiliz sosyalistinin işaret ettiği tipte insanlar görünüyor ortada. Şöyle: «Bilmediği şeylerde nkorkan, büyük tecrübelerle cesaret edemiyen, geleceğin bir sürü ihtimallerini hesaplayan insanlar için mazi istikbal den cazip gelir.»

İnsan için

İnsanı yapılacak işin zor tarafları geri iter belki ama, yapılacak işin gerekçesi de ileri iter...

Gerekçeyi kısaca bir daha anlatalım: Mesele, gerçek demokrasi dâvasıdır.

Liberalizmde demokrasi: Sermayenin korunması, sermayenin gelişmesi ve sermayenin insanı istismar etmesi demektir.

Sosyalizmde ise demokrasi: İnsanın çalışma hakkını elde etmesi, emeğinin gerçek değerini bulması, dünya nimetlerinden hakkınca istifade etmesi ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi demektir.

Yâni, liberalizm: «Para» der, bir daha bir şey demez... Sosyalizm de «insan» der, bir daha bir şey demez...

Buyurun hükmünüzü veriniz şimdi.

Şaban ERİK

SAYFA - 7

Hükümet Türk Petrolünü çıkmaza sürüklüyor!..

Senatoda yapılan petrol durumu hakkındaki genel görüşme de ana problemi, ilgili olan bütün faktörleri ile dikkate alarak mantıklı bir sonuca ulaştırmamız gerekir.

Bu, Türkiye'nin millî ekonomî ve millî savunma ihtiyaçlarının mümkün olduğu kadar millî kaynaklardan karşılanması meselesidir. Durum şöyle gelişmiştir. Batman Tasfiyehanesinde kritik miktarlarda benzin stoklarının meydana gelmesi üzerine buna bir hal tarzı bulmak üzere, aidiyatından dolayı TPAO'nun Petrol Kanunu hükümlerine göre ilgili mercilere yani sırasıyla Petrol Dairesi ve Sanayi Bakanlığına müracaat etmiş bulunmaktadır.

Bu müracaatta Batman Tasfiyehanesinde elde edilen petrolden 1962 sonunda 5681 ton benzin biriktirilmiş. 1963 Mayıs ayı sonunda ise bu miktarın 16400 tona yükselmiş olduğu ifade edilmektedir. Halbuki aynı zamanda plâna istinad eden bu seneki programa göre geçen seneye nazaran 100.000 ton daha fazla ham petrol istihsal etmek mecburiyetindeyiz.

Yine Batman'dan, Iskenderun'a uzanan bir boru hattı döşemeyi düşünmekteyiz. Bunun rantabl olabilmesi için her şeyden önce Batman'da istihsalımızın yılda 1,5 milyon tona yükselmesi lâzım gelmektedir. Bu arada yine plân dönemi içinde bilhassa iç kaynaklarımıza istinad eden bu Petrol-kimya sanayiini faaliyete geçirmeyi plânlamakla meşgulüz.

Halen yurdumuzun üç tasfiyehanesinin yıllık petrol üretim kapasitesi 4,8 milyon ton, buna mukabil tüketim kabiliyetimiz aşağı yukarı 2,5;3 milyon ton arasında bulunmaktadır. O halde yılda 2:2,2 milyon tonluk bir istihsal fazlalığı mevcuttur. Aşağı yukarı iç tüketimimizin % 40 ına yakın bir fazlalık.

Düğümlenen mesele

Fazla üretimin rafinerilerin faaliyetlerinin devamlılığı bakımından tüketilmesi gerekmektedir. O halde bu fazla üretime bir pazar bulmamız zarureti doğmaktadır. Bu günkü dünya petrol konjktörü muvacehesinde, yurt dışına petrol ihracatımız düşünülemez. Şöyle ki, bu pazarın esliyle Türkiye olması zaruridir. İşte bu durumda iç piyasamızda bir devlet müessesesi olan TPAO'nun Batman Rafinerisi ile Ataş ve İpraz Rafinerileri arasında büyük bir rekabet doğmaktadır.

Türkiye'de istihsal edilen ham petrol üretimi devam üzere artırılacaktır. Ve bundan elde edilen petrol ürünlerinin Türk Piyasasında öncelikle satılmasını temin edici tedbirler alınabilecektir. Petrol Kanunu ne derece bu maksada vefâ etmektedir? Mesele bu noktada düğümlenmektedir.

Bu noktaya temas etmek istiyorum: Sañki yurdumuzda yabancı sermayeye karşı bir davranış varmış manasına gelebilecek bazı sözler söylendi. Şiddetle red ediyorum. Bilakis millî menfaatlerimize yardımcı gayelerle gemek isteyen yabancı sermayeyi sevgiyle karşıyoruz. Bu gayenin dışındaki sermayesinde yani istismarcı sermayenin de ister iç ve ister dış olsun, o derece, elbet karşındayız. Bunun da, bağımsız bir ülkenin davranış olarak daha tabii bir şey olamaz san ederim.

İhtiyaçtan geri kalanı

Petrol talebimizin, enerji politikasına uygun seviyeye çıkarılması ve ihtiyaçlarımızın yurdumuzun kaynaklarından sağlanması, ana hedefimizdir. Her ne kadar petrol aramaları umut verici ise de bu gün ihtiyacımızın ancak % 20 si yurt içinden elde edilmektedir. Petrol ürünleri ihtiyacımızın geriye kalana, ham petrolün ithal ile karşılanacaktır (S-374)

Yurdumuzda petrol aramalarına bızla devam edilmektedir. Millî petrol kaynaklarımızın süratle geliştirilip değerlendirilmesine yardım eden teşekküllerin çalışmaları kolaylaştırılacaktır. (S-199). Tüketim fazlası benzin ihraç edilecektir.

İkinci olarak, Petrol Kanunu, bilhassa o kanunun istinad ettiği 2 nci madde, maksat maddesini görmektedir.

«T.C. Petrol kaynaklarının, özel teşebbüs ve yatırımları ile süratli ve verimli bir surette geliştirilmesi ve kıymetlendirilmesi ve bu maksada uygun olduğu nisbette Türkiye dahilinde yabancı menşeli petrol ile yapılan petrol ameliyatını aynı surette inkişafını sağlamaktır.

Devletin yetkisi

6326 sayılı Petrol Kanunu hükümleri incelendiğinde TC, Petrol kaynaklarının devletin hükmü ve tasarrufu altında bulunması esasının 1 nci maddesinde yer almış olduğu görülür. Bu bakımdan petrol kanununda devletin bu kaynaklar üzerinde tartışma götürmez bir yetkisi olduğu belirtilmekte, kanunun izin ve müsaade rejimine dayanan karakteri tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Diğer taraftan kanunun yaratılmasında güdülen amaç, maksat maddesini teşkil eden 2 nci maddesinde, 57 nci, 58 nci, 59 ncu ve 67 nci maddelerinde de belirtildiği üzere, TC, Petrol Kaynaklarının süratle, fasılasız ve verimli bir şekilde geliştirilip, kıymetlendirilmesidir. Ve bu maksadı temin için yabancı sermayeyi de Türkiyeye çezebedecek şartlar kanuna konulmuştur.

Bu amacın gerçekleşmesi için, petrol arayanlara ve çıkarana bazı mülkiyetler yüklenmiş ve bunu yerine getirmediği takdirde ellerinden müsaade ve ruhsatlarının alınacağına dair açık hükümler konulmuştur.

Kanunun asıl amacının TC Petrol kaynaklarının bulunup geliştirilmesi teşkil etmesine mukabil, bunun yanında kanunun esas maksadına aykırı olmadığı müddetçe, himayesinden faydalanacak olan ikinci derecede bir ameliyede ön görülmüş bulunmaktadır. Bu, ithal ham petrolü ile yapılacak olan tasfiye işlemidir. Kanunun buna ikinci derecede önem verilmesinin sebebi, bu işlemin, asıl maksadına zarar verici, onu önleyici, bal tahyıcı nitelikte olmasıdır. Şöyle ki, diğer ülkelerdeki petrol kaynaklarından dünya ihtiyacının çok üstünde elde edilebilen ham petrol, yurt için petrolünün en büyük rakibidir. Diğer bir açıdan ise yurtta bulunacak ham petrol, ithal ham petrolü yerine ikame edileceğinden, ona en tabii rakip olma durumundadır.

Bu sebeple kanun koyucu, ithal ham petrolü ile yapılacak tasfiye işlemlerinin, kanunun esas maksadı o-

lan öz petrol kaynaklarımızın süratle geliştirilip kıymetlendirilmesine mâni olmaması şartını koymuş bulunmaktadır. Petrol Kanunu hükümlerine göre, verilmiş ve verilecek olan bütün izin ve müsaadelerin, gene Petrol hükümlerine tabi olacağı açıkça belirtilmiştir. Kanun koyucu, kanunda ön görülemiyen durumların ortaya çıkarak esas amaç olan öz kaynaklarımızın süratle ve fasılasız bir şekilde geliştirilmesini engellemesi ihtimalini bertaraf etmek için, bunlarla da yetinmemiş ve 24 nci maddesinin 2 nci fıkrasına, bu kanunun tatbikatiyle ilgili bulunan bakanlıkların mümessilleri, petrol dairesi başkanlığında bakanın tayin edeceği tarihlerde toplanarak kanunun 2 nci maddesinde yazılı maksadı temin için alınması gereken tedbirleri tayin ve tesbit ederler, hükmünü de koymuştur.

Hangi metod

Durum böyle olduğuna göre, yurdumuzun petrol kaynaklarının kanunda yazılı olduğu şekilde geliştirilmesini sağlamak üzere nasıl bir uygulama metodu kullanılmalıdır? Evvelâ şu hususu tesbit etmek gerekir. Petrol kaynaklarını bulmak üzere her biri milyonları aşan aramaya ve sondajların yapılması gerekir. Bu yatırımlar sonunda elde edilen ham petrolün değerlendirilmesi ve yatırımların amortismanı şarttır. Böyle olunca petrol şirketleri kendi cihan şumul yatırım politikaları içinde dünyada her ülkeye ayrı bir önem ve yer vermek durumundadırlar.

Bu şirketlerin genel olarak uyguladıkları politika şudur:

I — Yatırımları sonucunda ellerine geçen büyük rezervelerden sağladıkları ham maddeyi, mevcut tasfiye ünitelerinden geçirerek bir ülkeye satmak, bu şirketlerin başlıca aradıkları ve en fazla kazanç sağladıkları bir yoldur.

II — Bu imkânın o ülkede tasfiyehane kurulması mecburiyeti yüklenilmesi sonucunda kaybolması halinde o ülkede şayet bir tasfiyehane kurulacak durumda kalırlarsa ham petrolü satmak ve ayrıca tasfiye kârından faydalanmak suretiyle ikinci derecede gelen menfaatleri sağlamış olur. Bu vesile ile şurasını belirtmek yerinde olur ki, tasfiye ünitesini kurdukları ülkeye afişe fiyatlar «posted price» üzerinde, ham petrol satmayı kabul ettiklerinde takdirde bu fiyat rekabet fiyatının % 20 ile 25 üstünde olduğundan, kapasitesine ve işleyeceği ham petrol miktarına göre, 4 ilâ 5 senece aradaki fiyat farkından tesis etme durumunda kaldıkları rafineriler kendiliğinden amortite edilmiş olur. Meselâ, 2 milyon ton işleyen bir rafineri 30 milyon dolara mâl edilirse, burada işlenecek olan ham petrolün senelik döviz tutarı (ton başına 17 dolar esasından) 34 milyon dolar ve bunun % 20 si 6,8 milyon dolar % 25 i ise 8,5 milyon dolar olacaktır. Rafineri beş senece veya dört senece aradaki farkla ödenmiş olur.

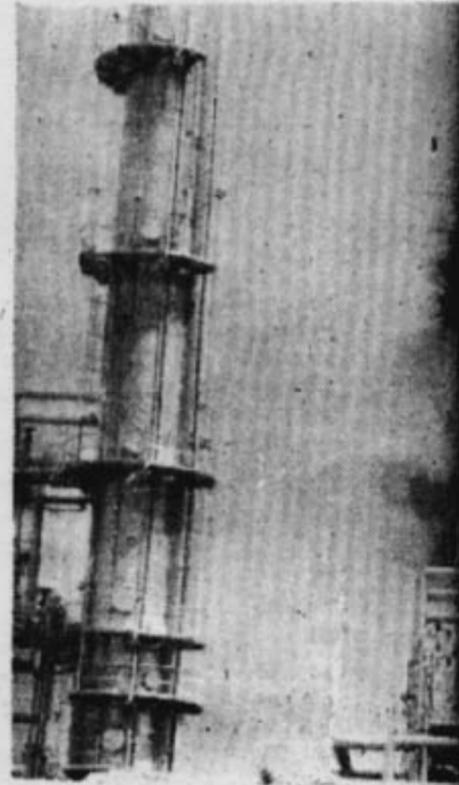
(Yurdumuzdaki durum da bu merkezdedir, ama bu, bu gün için tartışma konusu değildir.)

III — Diğer bir husus ise, Petrol şirketlerinin ithalât miktarlarını, yurt ürünlerinin karşılıymadığı kısımını sınırlamaktır. Bu halde, petrol şirketleri kendi satış politikaları içersince muayyen bir yeri olan o ülkenin petrol

kaynaklarının geliştirilmesi için yatırım yoluna gideceklerdir ki, bu da onların üçüncü derecede arzuladıkları bir husustur.

Şöyle ki, bu maksatla meselâ Türkiye'de milyonlarca dolar arama ve sondaj yatırımı yapmaları ve bunun sonucunda bulacakları öz ham petrolü müzâ kıymetlendirmeleri gerekecektir. Yurt dışındaki petrol kaynakları çok mebzul olan şirketlerin bu mebzul kaynaklarına rağmen büyük yatırımlar yaparak bu yola kendiliklerinden gitmeleri imkânsızdır. Ancak ve ancak petrol kanunun amacının gerçekleşmesi bu üçüncü yolla kabil olabilir. Ve kanunun belirttiği esas kural da budur.

Suphi GÜ

TÜRK PE
— Uvey

Bir tez daha

Diğer taraftan esas kuralın bu olmadığı ve yurt içinde mevcut ham petrol ve ondan elde edilen ürünlere rağmen yabancı ham petrolden sağlanan ürünlerin ithalât sınırının doğru olmayacağı tezini ileri sürenler vardır.

Bu noktada bir an durarak bu hususta yabancı sermayeye olan ihtiyacımız hangi alandadır sorusunu cevaplandırmak zorunluluğu vardır. Petrol Kanununda esas amaç, TC Petrol Kaynaklarının geliştirilmesi olduğuna göre, yatırımların bu alanda temerküzü şarttır. Hal böyle iken, yabancı ham petrolden sağlanan ürünlerin yurt içine sokuluşun sınırlanmaması, petrolü kendi ülkemizde arayıp bulmak üzere yatırım yapacak yabancı şirketleri binnetice kaçmaya zorlayacaktır.

Petrolün emin bir şekilde ve ekonomiyeye en az külfet yükleyerek temini hedef alan bir politika zaruridir. Ancak petrol konusunda alınan kararlar ve davranışlar bu hedefi sağlayıcı olmamıştır. Petrolün en emin temin şekli, yurt içi kaynaklarının inkişafındadır. Aynı şekilde ekonomiyeye en az külfet yükleyerek temini de gen-

Petrol dâvâmızla ilgili olarak Senatoda yapılan görüşmeler sırasında Tabii Senatör Suphi Gürsoytrak önemli bir konuşma yapmıştı. Bu konuşmanın özetini okurlarımıza vereceğimizi bildirmistik Aşağıdaki yazı sayın Gürsoytrak tarafından Sosyal Adalet için hazırlanan metindir. Hükûmetin petrol dâvâsında nasıl yanlış bir yola gittiğini iyice belirtmesi akimından dikkate değer.

SUPHI GÜRSOYTRAK

TPAO. Petrol Kanununun 2 nci ve 2 nci maddesine dayanarak Bakanlık ta, bakanlıklar arası kurulun toplanarak doğacak durumun önlenmesi için şimdiden lüzumlu tedbirlerin alınması taleb etmiştir.

Bir rapor

Bu hususta cereyan eden işlemleri evvelâ basit olarak arz etmek isterim. TPAO lığı kendisinin bir üst merci bulunan Petrol Dairesine müracaat eder. Petrol Dairesi TPAO nun görüşünü benimsemiş olduğu için bu talibi reddeder. Bugün üzerine TPAO lığı bu hususta nihayi karar merci bulunan Bakan müracaat eder Bakan, iki teşekkülü arasındaki bu fikir ayrılığına bir Lâ tarzi bulmak üzere Ticaret Mahkemesi Reisi Dr. Osman Tolun bevi Petrol Komiseri tayin eder. Şimdi bu noktadan itibaren sayın Tolun'un ifadelerine istinad ederek nihayete doğru mevzuu yürütmeğe çalışacağım. Yalnız burada herşeyden evvel esas gayeyi kaybetmemek için Petrol Kanununun otuzüçüncü maddede olan ikinci maddenin ruhu na hakikaten nüfuz etmemiz lâzım gelmektedir. Aksi halde mevzuun teterüstü içinde tekrar kaybolmak tehlikesi vardır.

Şimdi sayın Tolun'un verdiği rapordan bu ikinci maddeyi nasıl anlıyor, onu ifade edeceğim.

6987 sayılı kanunun gerekçesinde (esas maksat) olarak tavsif edilmiş olmasına göre kanunun 2 nci maddesinin birisi diğerine bağlı ve onun tamamlayıcısı mahiyetinde iki maksada müteveccih olduğu görür.

Kanunun esas maksadı T.C. Petrol kaynaklarının hususi teşebbüsleri ve yatırımları ile süratle, fasulasız ve verimli bir surette geliştirilip kıymetlendirilmesini sağlamaktır.

Ve kanunun tâli maksadı: Bu maksada yani esas maksada uygun olduğu nisbette Türkiye dahilinde yabancı menşeli petrol ile yapılan ameliyatın aynı surette inkişafını sağlamaktır.

Nasıl himaye

Asıl maksada uygun olduğu nisbette yabancı menşeli petrol ile yapılan ameliyatın geliştirilmesi bahis mevzuu olduğu gözönünde tutulursa yabancı menşeli petrol ile yapılan ameliyatın inkişafı mümkün olabilmek için yerli petrol kaynaklarından çıkarılan petrolün hiç veya yeter derecede memleket ihtiyacını karşılamaması lâzım geldiği neticesine varılır. Zira yabancı menşeli petrol ile yapılan ameliyat, yerli petrol kaynaklarının sür'atle, fasulasız ve verimli olarak geliştirilip kıymetlendirilmesi maksadına uygun olduğu nisbette himaye görecektir bu da ancak yerli ham petrol ile elde edilen

petrol mahsullerinin memleket ihtiyacına yetmemesi halinde yetmeyen kısım için yabancı menşeli ham petrol ithal edilerek işlenmesi ile mümkün olabilecektir. Kanunun sözü geçen maksat maddesinin lâtından ve ruhundan anlaşılacak bu dur.

Petrol dairesinin 8.6.1962 tarihli yazısında belirtildiği gibi kanun hükümlerinin tatbikinde çıkacak itilâfların hallinde görüş ayrılıklarının aydınlatılmasına medet olacak bir kıstas vazettiğini aşikâr olduğunu diyor.

Şimdi raporun netice ve kanaat kısmının 2 nci maddesinin (b) fıkrasını okuyorum.

«Ancak Mersin ve İzmit rafinerilerinin 1962 yılında dahilde plâse etmek suretiyle işledikleri ham petrole ait kesin rakamlarla Batman rafinerisinin bugünkü istihsal ve artış durumu belli olmadan adı geçen ilk iki rafinerinin yabancı ham petrol ithalatını dahilli ihtiyaca tekabül etme yönünden Petrol Kanununun ikinci maddesinin işığı altında hâlen bir tahdit konulmasına lüzum bulunmadığı».

Bu maddenin mefhumu muhalîkinden şöyle bir netice doğmaktadır. Zira Ataş yüksek malûmlarımız olduğu veçhile Haziranın nihayetinde, Temmuzun başlarında ancak faaliyete geçmiştir. O faaliyete geçinceye kadar Batmandaki rafineri ile İpraş'daki rafinerinin mecmuu istihsalî iç istihlakımızın ancak bir kısmını karşılamakta idi.

Bir tavsiye

Bu sebeple ortada üretim fazlalığından doğan bir mesele yoktur. Ancak Ataş Rafinerisinin faaliyeti ile mesele meydana gelmiştir. O tarihte yani 1962 yılında iç tüketim kapasitesi ile üretim kapasitemiz sayın komiserin bu raporunu tanzim ettiği zamanda benüz kesinlikle belli olmadığı için bunda bir tahdide gidilmesine lüzum olmadığı ifade edilmektedir. Aksi halde bir tahdit konulmasının Petrol Kanununun ikinci maddesinin işığı altında mümkün olabileceğini ifade etmektedir.

Üçüncü madde ise «İşbu raporun 22 ve diğer sayfalarında B/11 bölümünde yazılı gerekçeye binaen Petrol Kanununun 24/2 maddesine istinaden 1962 yılı sonunda Petrol Dairesi Reisinin başkanlığında Bakanlıklar arası kurul teşkil edilerek bu ihtilâfın ileride tazammun edebileceği önemli meselelerin bu kurul marifetiyle incelenip karara bağlanmasının tavsiyeye şayan görüldüğü» ifade edilmektedir. Nitekim sayın Bakan bu tavsiyeye uyarak şimdi arzedeceğim bir yazı ile Bakanlıklar arası kurulu Petrol Dairesi Reisinin Başkanlığı altında toplanmış bulunmaktadır. Yalnız bu arada tarihleri de olaylarla beraber götürmekte zaruret vardır.

İlk müracaat, 1962 yılının Mayıs ayında yapılmıştır. Komiser de raporunu 1962 nin 9 uncu ayında vermiştir. Bakan 5 ay sonra kurulu toplamağa karar vermiş ve böylelikle

le 1963 yılının birinci ayına gelmiş olunuyor. Yalnız burada bir noktayı ifade edeyim:

Rapor ve ötesi

Sanayi Bakanı Komiserin raporunu tetkik ettikten sonra görüşünü karar halinde ifade ediyor. Bu görüşün birinci karar izmini almakta ve şöyle hükümler ihtiva etmektedir. «TPAO nun, Petrol Dairesi Reisliğine vâki müracaatında yabancı menşeli petrol işleyen rafinerilerin faaliyete geçmeleri sebebiyle memleketimiz petrol kaynaklarının sür'atle, fasulasız ve verimli bir şekilde geliştirilip kıymetlendirilmesini sağlamak maksadına adî geçen ortaklığın bu husustaki talebinin kabulü petrol mevzuatının lâfzına ve ruhuna uygun düşeceğine, Petrol Kanununun 2 nci maddesinde yer alan bu nususları temin için alınması gereken tedbirlerin tayin ve tesbite 24 üncü maddede gösterilen Bakanlıklar arası kurulun selâhiyeti bulunmasına, Komiser raporunda da bu kurulun toplanması tavsiye olunmasına, Petrol Dairesi Reisliğinin itirazlarının raporun bu konudaki mucip sebeplerini çürütecek mahiyette görülmemesine ve esasen bu husustaki yetki şahsına tanınmış bulunmasına binaen Petrol Dairesi Reisliğinin kabulüne şayan görülmiyen, buna ait itirazlarının reddine ve mezkûr kurulun 1.2.1963 tarihinde toplanması için Petrol Dairesi Reisliğince ilgili Bakanlıklara tezkere yazılmasına karar verildi.» Burada bu tarihe kadar Petrol Dairesiyle TPAO arasında kanunun tefsir ve anlayışı üzerinde fark olduğu komiserin raporu ile de teyid edildiği şekilde bu konuda TPAO haklı görülmüştür. Petrol Dairesinin görüşleri kabul edilmemiştir. Bu görüşe de bu karar ile sayın Bakan iştirâk etmiş bulunmaktadırlar.

Bundan sonra kararın son maddesine uyularak Petrol Dairesi Reisinin Başkanlığı altında ve ilgili Bakanlıkların mümessillerinin iştirâk ettiği kurul toplanıp bir karara daha varılmıştır. Burada calibi dikkat bir nokta vardır. Vâkıâ bundan evvelki toplantıda Sayın Bakan da TPAO nun mümessili oya iştirâk etmemek kaydı ile bu toplantıya kabul edilip görüşlerini ifade etseydi faydalı olurdu. Fakat sehven unutulmuştur dediler. Gerçekten iki daire arasında kanun anlayış ve tatbiki bakımından bir fikir ihtilâfı mevcut ve Bakanlıklararası Kurul da bu maksatla toplandığına ve Komiser de bunun lüzumuna işaret ettiğine göre TPAO bir temsilcisinin bu toplantıda bulunması oya iştirâk etmemek şartıyla - çünkü kanunî yetkisi yoktur - faydalı olurdu. Ama maalesef katılmamıştır. Zaten bu yüzden de meselenin halli bir miktar daha maalesef gecikmiştir. Bu toplanan kurul kararının netice kısımlarını arz ediyorum.

Gelecek sayıda

Kararlardaki çelişmeler

SAYFA - 9

İç kaynaklarının inkişafı ile mümkün

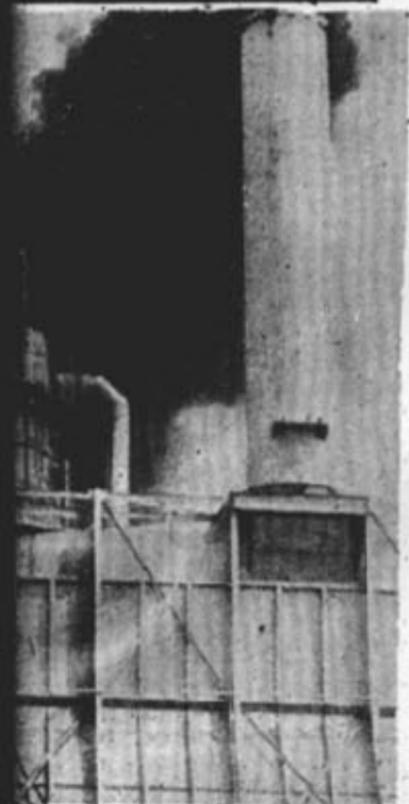
Hükûmet ne yapıyor

Hükûmet, bu konuda ne yapmak tadır, şöyle özetlenebilir:

1. Petrol aramasında en yüksek verimliliği muhafaza eden (devlet sermayesinin çoğunlukta olduğu) kurumun yabancı şirketler karşısında çabuk şartlarını kolaylaştırıcı tedbirler almaktadır.

2. İstihsal edilen yerli petrolün satım imkânlarının sağlanması 1962 geçiş

YTRAK

İçinde de teklif edilen bütçeye 1963 uygulama programına sarf bir şekilde konulan Petrol Ofisi TPAO ile birleştirilmesi tedbiri aylardan beri alınmış ve binnetice bununla ilgili karar tasarısı da Meclise sevk edilmiştir.

3. İthalât politikası gibi koruma mantıklarını yerli petrol lehine kullanmak için yeterli bir gayret göstermemiştir. Yurt içinden temin edilemeyen petrolün satılması ve yurt ihtiyacının geri kalan kısmının ancak ithal edilebilmesi esas gaye olmak gerekirken ithalatın kısmi buna imkân verecek şekilde geliştirilmemiştir. Oysa ki kalkınma plânında (S-522) ithalâtla ilgili olarak şu esaslar konuşulmuştur. Yurt içindeki üretimi, ihtiyacı kısmen karşılayan maddeler liberasyon listesine alınması, çıkarılması ise buradan çıkarılacaklardır. Bu gibi maddeler için gereken koruyucu maddelerin ekonomisi için arzettiği önem, ihtiyaç miktarı ve yerli üretim miktarı ile dış ödeme imkânlarımız göz önünde bulundurularak tesbit edilecektir.

4. Petrol konusundaki kararları devamlı ve güven yaratacı olmamaktadır. Türk Petrolünün karşılaştığı bu durumu 1962 yılı bidayetinde gören

Dickens Devri Kurbanları!

8-9 yaşındaki çocukların, yaşlı kadınların günde 1,5-2 Lira yevmiye ile çalıştırılması dünyamın bir çok memleketinde bir gacete haberi değil, olsa olsa Charles Dickens'in yüz yıl önce yazmış romanlarından bir pasaj olabilir.

Fakat Türkiye'de bu bir gerçek. Evet, Türkiye'de 8-9 yaşında çocuklar, ihtiyar kadınlar, günde 1,5-2 Lira'ya çalıştırılmaktadır.

Türkiye Yapı İş Federasyonu Birinci Bölge Sendikası Başkanı Hasan Türkay, bölgesinde yaptığı incelemeler sonunda tesbit ettiği acı gerçekleri açıklarken, kim bilir daha ne kadar derine işlemiş bir yaraya parmak basıyordu. Türkay'ın açıkladığına göre, bu küçük yaşta çocuklara çok ağır işler yaptırılmakta, başka iş kolalarında iş bulamadıkları için tam mânasıyla sömürülmektedir.

Örnek mi? İşte Adapazarı'nda bulunan Demirciler Tuğla ve Kiremit Fabrikası. 70 işçisini bu ağır şartlar altında çalıştırmakta; kanun nizam, hak kavramları işyerinin civarından dahi geçmemektedir.

Çare mi? Yapı-İş Federasyonu durumu Çalışma Müdürlüğü'ne aksettirmiştir. Çalışma Müdürlüğü diğer işçi derterine ne kadar etkili çare bulabiliyorsa, bu Dickens devri istismarının kurbanlarına da o kadar çare getirecektir!

Lâstik-İç'in derterli Başkanı

İşçinin parası işçi aleyhine...

İşçiden kesilen paralarla kurulan İşçi Sigortaları Kurumu'nun mali kaynaklarını nasıl işçi menfaatleri aleyhine kullandığının yeni bir örneği Gaziantep'te tesbit edildi.

Gaziantep Veli İplik ve Dokuma Fabrikası İşvereni, İşçi Sigortaları Kurumu'ndan aldığı 25 Milyon Liralık sanayi kredisi ile iş hacmini genişletip işçi kadrosunu takviye edeceği yerde, işçi tasfiyesine kalkışmıştır. İşveren kendi yetkileri dışında sendikab işçileri istifaya zorlamakta ve bu hususta devamlı baskı yapmaktadır.

İşçinin ücretinden kesilen paralarla desteklenen bir işverenin, nankörlük edeceğine işçiyi tasfiye etmeye kalkışması, hakkı bir infial yarattı. Çalışma Bakanlığına bu durum defalarca aksettirilmiş de bir netice alınmadığından, TEKSİF İcra Heyeti, Anayasanın kendilerine tanıdığı direnme hakkını kullanmanın artık bir gün meselesi haline geldiğini bildirdi. TEKSİF yöneticileri, «Türkiye'deki bütün tekstil işçileri, Gaziantep'teki işçi kardeşlerinin hakkı dâvalarını kendi dâvaları olarak kabul etmektedir ve her an onlarla beraberdir» diyerek mücadeleyi sonuna kadar götürceklerini de açıkladılar.

— Fargo Fabrikası lâstik işçileri Lokavt kurbanları —

AŞAĞIDA SAKAL YUKARDA BİYİK

«Merhaba» dedik.

«Merhaba» dediler.

Birdenbire sıcak bir iklime mi girmiştik, ne olmuştu? Havada ağır ve yüzlerce yıllık bir sancı yatıyordu. Tutup tutup bir yerinden delikler açmaya, yağmurlar yağdırmaya çalışıyor. Mustafa, Mahmut ve öbürleri gözlerindeki öfkeye yepyeni denizler bulmuşlardı besbelli. Salonun içine ve kaba tahtadan sandalyelere yarı geceden arta kalmış uykusuzluklar, masa üstlerine zeytin ekmeğe tadı sinmişti. Şöyle bir zaman sussan ortahakta dolaşın koskocaman derterinin o koskocaman yüreklerde nasıl dolup dolup boşaldığını duyacaksınız.

Sendika korur

Yürek yüreğe değince dalgalar bir başka türlü kabardı. Bıçak kemliğe girerken şıp diye kesildi. Ve Fehmi Bitirir «Ben üç çocuk babaşayım ağa bev» diye tabanca gibi patladı. «Ev sahibi iki aydır kira der Bakacak yüzüm yok, kavgalıyım. Efi boş eve nasıl gidilir, gidemem Çoluk çocuk perisi. Onlar orda aç durur, ben burada aç beklerim. Bu işin başka yolu yok. «Fehminin genç yüzüne esmer çizgiler giymişti. Bereket İsmail Vural kalkıp bulutları dağıttı. «Ben,» dedi «ağabey, emin ol şimdiye kadar sendikadan haberdar değildim. Yeni öğrendim bu işi Uzun yolun kıyası sendika elbet korur hakkımızı bizim.»

Seksenliç kişi birden gözlerindeki denizi yaydılar. Gönül aklıyla ortahığı kaplayıverdi. Ertuğrul Sındıralı öteden «İstedikimiz tek şey hakkımız zaten» diye atıldı. İş istiyoruz. Böyle sürüncemede kalmaktan kurtulmak istiyoruz.»

Bayrak gibi

Yüzyılların sıkıntısı yeni yeni çiçek açıyordu. Türk işçisi artık susmuyor ve beklemiyordu. Nasıl bu memleketi kollarından akan güçle ayakta tuttuysa, kendi hakkını da kendi kolu ve kafasıyla çatır çatır sökerek yıllar yılı bir kader gibi boyun eğdiği emek sömürücülerine baş kaldırıyordu. Ka tel önünde günlerce emeğiyle yaşayan insanın hiç bir şey önünde yıkılmayan onurunu, bir bayrak gibi sürüp kendi gibi emekçi olan yüzbinlerce milyonlarca vatandaşın sesini dinliyordu. Bugün kendini kapattığı dört duvar arasında haykıran ses Fargo fabrikasında ezilmiş bir avuç işçinin milyonlar adına, milyonların çözümü bekleyen derterleri adına kendini bir bıçak gibi keskin ortaya atmasıydı. Emeğine karşılık yapılan haksızlığın girişilen dayanışma karşısında nasıl yıkılmaya mecbur olduğunun örneğiydi. Zaten hangisine baksanız bir bayrak gibi işliyordu.

İçlerinden birine dedik: «Derdin nedir?»

Dedi: «Hakkımdır» Kader patron olacak adamın keyfine kalmıştır. İki

üç ay çalışıp aldığım 45 lira haftalıkta beş çocuk nasıl geçinir?»

Dedik: «Sizde nöbetleşe posta usulü yok mudur?»

Dediler: «O nasıl şeydir?»

Dedik: «Öyleyse sizin fabrikada usulü nedir?»

Dediler: «Usulü patronun kesesidir. Çapanoğlu stokları yeter gördü mü kapılar kapanır. Bu iş yıllardır sürer gider. Sürer gider de kimseler çıkıp bızcıyıklar demez. Sen zaten baştan batmışsın. Girenken atmışsın bir kâğıda imzayı, ondan sonra efencime söyleyeyim, açık fermanını kendi elinle tasdiklemişsindir yani.»

«Peki bu kâğıtta ne vazar ki?» dedik.

«Şu yazar bu yazar» dediler. «Okumaya ne hacet, okumadan basarsın imzayı.»

Sorduk ki: «Ya basmazsan imzayı?»

Çocuk olma der gibi belirtmeden güldüler. «Estesi gün işi nerde bulursun? Yerine işçi tümen tümen.»

«Sicorta» diyecek olduk.

Derdine yan dur

Yusuf Kafalı girdi ortaya: «Bak kardeş» dedi. «Sigortadan hak talebetmek için 121 günlük işçi olma» lâzımı. İmzalatıldıkları kâğıtta derler ki: «Şu tarihte girmeyi şu tarihte çıkmayı taahhüt ediyorum. Haftalığımın başka hiç bir hak talebetmeyeceğim. Gel gör ki bu tarih üç ay pek geçmez. Bu yüzden de sigortadan faydalanabilen arkadaşlar üçü beşi geçmez. Ama patron isterse bizi altı ay çalıştırır, o başka. Kazancımı doğrulttuğu gün bizi atar, haydi yallah. Sen derdine yan dur. Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık.»

«Öbür Lâstik fabrikaları?» dedik.

«Hepsinde aynıdır» dediler.

Durduk kaldık. Kanunda işçiyi böyle sokak ortasında bırakıp gitmek diye bir şey yok. Hele işçilerin böyle sömürülmesini sağlayacak hiç bir madde yoktur. Ama patronluk da kolay değildir ya. Çapanoğlu takımı beş yolları bulmak için az kafa patlatmamışlardır. Yıllarca göbek çatlatıp kanunların boş taraflarını buluyorlar. İşçinin elini kolunu bağlayıp kasalarını dolduruyorlardı.

Demirhan Güvercin de davana-madı ööktü derdini: «Doktora gidiveriz. Sigortadan rapor alıyoruz.» diye girdi. «Ne fabrika ne de sigorta bize para ödemiyor. Ben sekiz senelik işçiyim. Bir senelik işçi olarak onbeş günlük işçi diye gözüküyoruz. Haftalığımızı istemeye gideriz, vermezler, para yok derler. Paramızı zamanında alamayız. Ne çalışma zamanımız, ne çalışma saatimiz belli. Fazla mesai yapar ücretimizi alamayız.»

Beşiktaş çarşısında bir kalabalık sağa sola buluşup gidiyordu. Alan alıyor, alamıyan bakıyordu.

Ö.C. — A.T.

Çapanoğlu yakalandı

83 işçinin 702 bin Lira ki ücret alacağını vermeden ortadan kaybolan Fargo Lâstik Fabrikası İşvereni Hicri Çapanoğlu, geçen hafta yakalandı.

Günlerden beri Türk İş Temsilciliği binasında perişan vaziyette bekleyip geceleyen lâstik işçilerinin bu durumu, Lâstik İş Sendikası kadar diğer sendikaların da başlıca mes'elesi haline geldi. Bu meseleyi halledinceye kadar sakatlarını kesmemeğe ahmeden ve işçi arkadaşlarının hakkını kıpkaççı patrona kaptırmamak için bütün imkânlarını kullanan Lâstik İş Sendikası Başkanı Rıza Kuas'ın bütün çalışmaları neticesiz kalmıştı. Türk İş Birinci Bölge Temsilciliğine bağlı sendikalar geçen Cumartesi günü bir toplantı yaptılar. Bütün sendika başkanlarını katıldığı bu toplantıda, Rıza Kuas'ın verdiği izahat dinlendikten sonra, Fargo Lâstik Fabrikası işçileri için sendikaların maddi varlığında bulunmaları kararlaştırıldı.

Sendika liderleri, son aylar zarfında bilhassa Lâstik-İş kolunda süregelen bu lokavt olayları karşısında kendilerine bir çekidüzen vermek ve köklü tedbirler almak lüzumunu duydular. İlk tedbir olarak, işçilerin haklarını almak üzere yapacakları grevleri desteklemek için Türk İş 1. Bölge Temsilciliği'nde bir «Dayanışma Fonu Biriktirme Sandığı» kurulmasına karar verildi. Bu Sandığın statüsünü hazırlamak üzere bir komisyon kuruldu. E. Ö.

Çapanoğlu ele geçti

Fazilet örneği bir şoför

«İkimiz de çalışan insanlarız. Bu para bir emek ve alınteri mahsulüdür. Mükâfâf istemez.» Şoför Veli Pamukkale

Fakir halkımızı sömüren çalışanların sırtından geçinmeyi gaye edinen parazitler; Çalışanların savunucusu gibi görünerek işçinin emek ve alınteri mahsulünü sömürücülerle pay edip apartıman diken, işçinin dışından tirnağından kesip sendikasına ödediği aidatı çalan, hırsızlara yataklık eden; aynı zamanda hem sendika dan hem kooperatiften hem de işverenden maaş alıp namus cakkası satan; işverenlerle işbirliği yaparak «omuz omuza, dizdize» vererek işçinin anasını ağlatan; fikir namusundan nasipsiz, çıkarıcı, riyâkâr, haysiyetsiz bazı sendikacılara söylüyorum.

İzmir'li dolmuş şoförü Veli Pamukkale'nin içinde 200 dolardan fazla para bulunan bir Amerika'ya ait cüzdanı Nato Kumandanlığı'na götürerek teslim etmesi ve cüzdan sahibi Başçavuş Crocker'in, şoför Pamukkale'ye bulduğu paranın yarısını hediye etmek istemesi üzerine, şoför Pamukkale'nin verdiği ahlak ve fazilet örneğini aksettiren yukarıdaki sözleri okuyun. Okuyun da başını taşlara vurun. Şaban YILDIZ

(Sendikacı)

Ağa, köylüden 200 kat fazla Kazanıyor!

Hatıl AYTEKİN

«Ağalar yorgansız yaşarlar
ama, üvansız yaşayamazlar...»

Köyün adı	: Piraziz (Eren)
Bağlı olduğu ilçe	: Bulancak
Bağlı olduğu il	: Giresun
İçeye uzaklığı	: 11 Km.
İle uzaklığı	: 26 Km.
Ev sayısı	: 175
Nüfus sayısı	: 1516
Okulu	: 5 sınıflı 6 öğret. 300 Öğrenci 1923 den-beri okul var.

Bugüne dek yazdığım yazılarda, memleketin çeşitli ürün bölgelerine dağılmış Ehalî köyleriyle, bunların toprak ve geçim durumları üzerinde durmağa çalıştık. Bugünkü yazımda ise, şimdiye dek üzerinde durduğumuz öteki köylerden apayrı bir özelliği olan 175 evli bir ağa köyünden söz etmek istiyorum: İnceleme konusu yaptığım köy, Giresun'un Bulancak ilçesine bağlı - geçimini fındıktan çıkararak - büyükçe bir kıyı köyüdür. Aşağıdaki tabloda da gösterildiği üzere, bu Ağalar köyünde, TOPRAĞIN DAĞILIŞI ŞÖYLEDİR:

Çiftçi tipi	Ev sayısı	Elindeki toprağı dönüm)	Ektiği miktar	Tiplerin s-hip olduğu toprak mik.
Büyük tip	12	750 - 1500	1000 Dönüm	12.00 dönüm
Orta tip	20	30 - 40	35 Dönüm	700
Küçük tip	30	10 - 15	12 Dönüm	350
Topraksızlar	100	-	Yarıcı - Marabacı	

1961 YILINDA AĞALARIN YALNIZ FINDIKTAN ALDIKLARI PARAYI GÖSTEREN TABLO

Ürünün cinsi	Dönüm miktarı	Bir dönüm-den elde edilen gelir	Toplam gelir (yıllık)
Fındık	700	600 Lira	420.000 L. (Gayr.)
Net gelir (safı)	-	-	250.000 safı)

Yukarıdaki çizelgelere baktığımız zaman görürüz ki, sınırları için aldığı nüfusu 28 bini aşan 27 köyü ile birlikte - uçsuz, bucaksız ormanları, geniş mısır tarlaları, binlerce dönüm fındık bahçeleriyle koskoca bir ülkeye köylülerin «Beyler» dedikleri bir tek aile hükmetmektedir. Gene çevreden edindiğim bilgiye göre, «Beyler» in sahip oldukları toprakların şöylece sınırlandırıldığını görürüz. Kuzeyi Karadeniz, Batısı Şebinkarahisar, Doğusu; Bulancak, Batısı Ordu... / Bu sınırların çerçevesi içine giren toprakları söylediklerine göre at sirtında 18 saat dolarsanız gene de bitiremezmişsiniz...

Bugün Beylerin zilliyeti altında bulundurdıkları çeşitli büyük hükteki köylerle, bu köylerin sınırları içine yayılmış olan ormanlar ve fundahklar bir yana, yalnız işlettikleri arazinin tutarı kabaca - taslak yapılmış bir hesaba göre 12.000 dönümün bir hayli üstünde görünmektedir. Öbür yanda, 175 evli PİRAZİZ köyünde orta tipe dahil ettiğimiz 20 aile ile, küçük grupta gösterdiğimiz 30 köylü allenin ellerinde bulundurdıkları toprakların - kıyıdan, köşeden uçlanarak kiraya tuttıkları topraklar da dahil - tümü, 1000 dönümün birazcık üstündedir ki, bu gruba girenlerin de çoğunluğunu beylerin kâhyaları ve yakınları teşkil eder. Köyde bunların dışında kalan tahminen 113 ev daha vardır ki, bunları, MARABACI dediğimiz topraksızlar teşkil eder. Bu dördüncü grupta gösterdiğimiz köylüler ise, olduğu gibi Beylerin yarıcısı ve ortakısıdır...

Bu duruma göre, PİRAZİZ köyü sınırları içindeki işletilen toprakların kabaca bir hesabını yaparsak bu topraklardan yüzde 90 nun - mutlu azınlık dediğimiz sayısı 12 aileyi bulan - Beyler sülâlesinin elinde tuttuğu görülür. 175 evlik bu fındıkçı köyünde 12 aile mevcut topraklardan aslan payı aldığına göre, geriye kalan 163 tane köylü ailesi, Piraziz'in sınırları içine giren bütün toprakların ancak yüzde 10 u kadarından yararlanabiliyor demektir.

Köyde oturan insanlar arasındaki yıllık gelir dağılımına gelince: Ortakçılar, marabacılar arasında Millî Gelirden fert başına düşen pay ancak 200 - 250 lira arasındadır. Bu bazı hallerde 150 liraya kadar düşer. Ağalarda ise bu yıllık gelir dağılımı birinci tiptekilerde ortakçıların 200 kat üstüne çıkarak 40.000, ikinci tiptekilerde 50 kat üstüne çıkarak 10.000 liraya kadar yükseldiği görülür.

Yukarıdaki tabloya dikkat ettiğimiz zaman görürüz ki, elinde 700 dönüm bir fındık bahçesi olan ağa, 1961 yılı piyasasına göre, bir dönümden 600 lira almak şartıyla yılda bu topraklardan 420.000 lira gibi bir gelir sağlamaktadır. (Yaptığımız incelemelere göre, on dönümlük yetmiş bir fındık bahçesi altı nü-

İşte sırtında taş taşıyan Çilekeş Karadeniz kadını
- Kocası nerede? -

fuslu bir köylü ailesini gül gibi geçindirir...) Öte yandan PİR-AZİZ köyünde, elinde 10-12 dönüm bir fındık bahçesi bulunan küçük tipteki köylü ile, elinde 30-35 dönüm fındık bahçesi bulunan orta tipteki köylünün yıllık gelirleri taş çatlasa birincilerde, 6.000, ikincilerde ise 18.000 lirayı geçmemektedir. Bunların yanı sıra bu tipteki ailelerin ortalama yıllık gelirini (Gayri safı) 10.000 lira kabul etsek ağaların yıllık gelirinin kırkta birinin altında olduğu görülür ki, bu tipteki ailelerin sayısı da köyde topraklı ancak 50 hanedir. Ya geriye kalan ağaların - bu köydeki köyün büyük bir çoğunluğunu teşkil eden 113 tane köylü ailesine ne diyelim? Adına marabacı dediğimiz bu tipteki ailelerin, ellerinde belirli bir toprağı olmadığı için yıllık gelir - giderlerini tesbit edip rakamlara dökmek - yukarıda bazı rakamlar vermemeze rağmen - bir hayli güçtür. Kendileriyle konuştuğum köylüler, «Bu durumda olanların Beylerle olan anlaşmaya, aradaki mukavele şartlarına, kiraladıkları toprak miktarına göre yıldan vıla değisebildiği için kesin bir sev sözlemez» dediler... Yalnız bu tipteki ailelerin tahminlere göre yıllık ortalama gelirlerinin, 1500 - 2500 lira arasında değiştiğini söylediler...

Bu rakamlar gösteriyor ki, PİRAZİZ köyünde topraksız 113 allenin yukarıda da işaret ettiğimiz gibi ortalama gelirinin Ağaların yıllık gelirinden en az 200 kat daha altında dolastığı görülür. Bu demektir ki, Ağaların bir yılda yalnız fındıktan kaldırdığı ürünün paraca tutarı, MARABACILAR'ın eline geçen paranın 200 kat daha üstündedir (Amerikan İktisatçısı ENOS Türkiye'de tarım kesiminde - az gelirle, çok gelir arasındaki - bu farkın 47 olduğunu söyler.)

Bir de kövü dolaşalım:

Örneklerimizi daha da somutlaştırmak için sizlerle birlikte bir kez de köyü dolaşalım: Ordu'dan Giresuna geçerken arabamız yağmura tutuldu. Vakit geceydi PİRAZİZ'e gireceğimiz yerde sel baskınına tutulmuş Karadeniz'in veğmuru da - seli de insan gibi öfkeli oluyor Büyük bir gürültü ile dağlardan inen sel suları, önüne ne gelmişse ahp götürmüştü. Acemilikten eli, ayağı dolayan şaşkın bir şoförün kullandığı külüstür araba da canımızı Allaha emanet ettiğimiz bir sıra köylülerin hızı gibi yetişmeleri sayesinde kurtulabildik. Arabamızı omuzlamalarıyla bizleri bir kenara atmaları bir oldu...

Çıktığımız köy, koyu bir karanlık altındaydı. Ordu'dan beri arkadaşlık yaptığımız orta yaşlı bir köylü.

- Biz köylüler, oldum olası karanlığa alışkınız bey, diyor-du. Biz böylesi karanlıktan korkmuyoruz. Bu köyde asıl içimizi karartan başka şeyler var!...

Bu 175 evli köyün içini karartan şeylerin neler olduğunu, köy kahvesinin önünde mola verdiğimiz zaman daha iyi öğrenebildik... İnsan iliklerine kadar ürperten karanlık içinde kalmış bir köy, yanyana sıralanmış bir kaç kahve, kepenkleri çekilmiş dükkânlar... Köyü arkadan kucaklamış dev gibi dağlar... Etekerlerinde fındık bahçeleri... Bahçelerin ortasında sturtulmuş köşkerler... Köşkerlerin iki tanesi deniz kıyısında, diğerleri köyün üstündeki bir tepede sıralanmış... Yalnız lüks lâmbaları bu köşkerlerin içinde yanıyor... Açılan pencerelerden dışarıya doğru parlak ışık hüzmeleriyle birlikte baygın müzik sesleri taşıyor... Avlardan Temmuz... Önümüzde deniz hafif dalgacıklarla kıyıyı dövüyor.

- Cap, cupppi!... Cap, Cupppi!...

Kahvelerimizi yudumlarıken, bir çarpuk çarpuk geçtiğim yollara, bir de karanlıkta yüzlerini seçemediğim insanlara bakıyorum.

- Büyükçe bir köy ama, diyorum. Neden bu kadar bakımsız ve karanlık? Ya şu yükseklerde görünen köşkerler kimin?

- Burası Beylerin köyü bu sıra sıra köşkerler de onların Bizler de beylerin ortaklarıyız diyorlar...

Az sonra anlaşılıyor ki, biraz önce aralarından geçtiğimiz uçsuz bucaksız fındık bahçelerinden tut ta, şu kepenkleri kapalı dükkânlardan, içinde idare lâmbaları yanan köy evlerine kadar hepsi hepsi Ağaların...

- Gel de bey, halimizi bir de gündüz gözü ile gör diyorlar...

Yağmur dindiği için sabahleyin tekrar köylerini ziyaret edeceğimi söz vererek Pirazizden ayrıldım.

Gelecek Sayı

Ağaların Giderleri

BUHRANLAR ICİNDE ÜÇ MEMLEKET!

İsrail - Yunanistan - İtalya

Turhan TÜKEL

İki liste operatörleri için; bu üç memleket —bir bakıma— Türkiye ve İngiltere de dahil edilebilir. Türkiye'deki buhran için yorumlar uzun uzun anlatılmıştı. Zaten buzdaki, iktidar çevrelerinin uydurdukları «kabine revizyonu» tabiriyle «buhran» sınıflaması dışında bırakılmıştı. Tabirlere pek bağlı olanlar da; İngiltere'de bir kabine buhranından bahsetmemeyeceğini iddia edebilirler. Gerçi Avam Kamarasında yapılan görüşmelerde, bütün İngiliz halkının kulaklarına kadar kızdığı açık—saçık konuşmalarla, hükümetin istifası istendi. Ama «İhtiyar Mac» içinde sosyete fahişelerinin, muhabbet tellâllarının, homoseksüellerin sık sık geçtiği bir oturdandan sonra güven oyu alarak «muhafazakârlık» namusunu kurtardı. Böylelikle beklenen buhran doğmamış, hükümet yaşamış oldu. Bu şekilde yaşamağa da yaşamak denirse tabii...

Esas buhranlar listesini ele alarak işe sondan vâkıf İsrail'den başlamak gerekir.

İSRAIL'DE

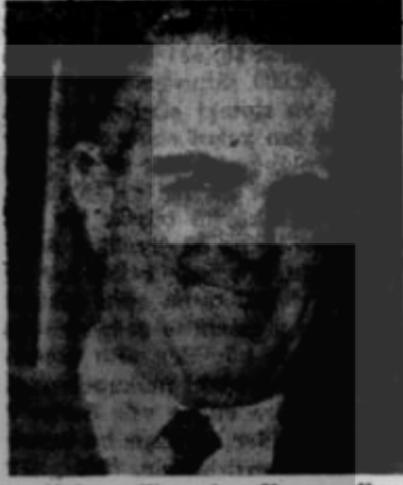
Siyaset dünyasının «değişmez»ler arasına girmiş bulunan ak ve kaba rık saçlı İsrail Başbakanı David Ben Gurion geçen hafta bir gün arayla iki katıfa birden imzaladı. Birincisi Başbakanlık'tan, ikincisi Parlamento üyeliğinden. Haber, Salazar'ın ölümü ya da Franco'nun bir darbeyle devrılması kadar inanılmaz cinstendi. İsrail'i Ben Gurion'suz düşünmek, Portekiz'i Salazar'sız, İspanyayı Franco'suz düşünmek kadar güç bir şeydi.

76 yaşındaki Başbakan, Orta—Doğu'ya yamanmış kılıçlık memleketin koskocaman derterinden, etrafı sarmış düşmanlarından yılmamıştı da siyasi rakiplerinden bıkrıp usanmıştı. Her yaşlı lider gibi kendi partisi bile Ben Gurion'a çekilmesi için her türlü güçlüğü çıkarır olmuştur.

Bundan önce bir defa daha denediği istifa zorlukla geri alırdı. Bu sefer, Parlamento'dan da

istifa ederek, geri dönüş ihtimalin kendi eliyle ortadan kaldırdı. Gerçi gene gerek partisi Mapai istifalar geri aldarmak için çalıştı fakat tecrübeli bir «Yogi» olan ihtiyar başbakan sadece Parliamento'dan istifasını geri aldı.

Ben Gurionu istifa ettiren sebeplerin başında, hiç şüphesiz uzun iktidar yıllarının biriktirdiği siyasi çekişmeler geliyor. «Usandım, yorulduğum» demesi bu konuda her şeyi anlatıyor. Fakat burada taşınan damlanın Federat Almanya eski Millî Savunma Bakanı Joseph Strauss'un İsrail'i ziyareti olduğu muhakkak. Başbakan hem sağ

Nefret edilen adam Karamanlis

dan hem soldan gelen baskılara rağmen Strauss'u İsrail'e sokmuştu Almanları, özellikle Nazi macerasına, kıyasından köşesinden bile olsa, karışmış olan Almanları sevmemekte haklı olan İsrail halkı, Ben Gurion'un kararına anlayış gösteremedi. Ve Hitler'in yarattığı ezeli düşmanlık İsrail'e büyük yararlıkları dokunmuş bir yakudini daha kanıya girdi. Bundan başka Başbakanın gittikçe geçimsiz bir ihtiyar olmağa başladığını ve bu yüzden Kabinde arkadaşlarını bile kırdığını sebep olarak gösterenler var.

Şimdi Kabinayı aynı partiden ve Ben Gurion hükümetinden Levi Eskol çıkacak. Fakat, buhranlı bir Orta —

Doğu'da tecrübeli bir Ben Gurion'un yerinin doldurulacağı söylenemez.

YUNANİSTAN'DA

Lord Bertrand Russel'in tabiiyle «dünyanın kendisinden nefret ettiği Karamanlis» namuslu ve dürüst bir seçimden başka çıkar bir yol olmadığını anlayınca; Başbakanlıktan ve daha sonra Yunanistan'dan ayrıldı. Seçim arifesine kadar da memleketine dönme teki. Kendi kendine verdiği İsviçre'de sürgün cezası, belki daha bir çok safdil Yunanlıya, adalarda ikinci dünya

Nenni'de istifa etti

savaşından beri sürgün olanları unutturup, merhametini çekecek. Bunu yapmış olduğu bu çirkin numara ile başarısız, gene Başbakanlık koltuğunda kalacak demektir. Bu arada kendini Kral ve Kraliçeyi İngiltere'de bekleyen 100'ler komitesinin gösterileri sorumluluğundan da kurtarmış olacak. Bu sorumluluktan kurtulup kurtulmuş yavaş yavaş Lord Bertrand Russel'ten ayrılacak. Çünkü Londra gösterilerini tertip edecek olan Russel.

Şimdi Karamanlis'siz Yunanistan'a geçen hafta bir «seçim Başbakanı» bulundu. Radikal Millî Birlik Partisi üyesi olan Pipinellis, tutum bakımından Karamanlis'ten zerre kadar farklı değil. Kuracağı «şahsiyetler kabinesi» de

herhalde başka türlü olmayacak. Bu kabinenin görevi 1961 seçimlerinde hile ve baskı iddialarıyla zehirlenmiş olan Yunanistan siyaset havasını temizlemek. Yeni Başbakanı yakından tanıyanların «aşırı bir komünist düşmanı» olarak tanıttıkları Pipinellis'in bu işi başaracağı şüpheli.

İTALYA'DA

İtalya'daki son genel seçimlerden sonra, eğilimi ne olursa olsun artık istikrarlı bir hükümetin kurulamayacağı söylenenler geçen hafta ilk tam notu aldılar. Fanfani'nin, Nenni'ye sosyalistlerin desteğini alarak yürüttüğü «merkez—sol» politikasını izlemek için kabineyi kurmağa çalışan Hristiyan Demokrat Aldo Moro, Sosyalist Parti'de çıkan anlaşmazlık yüzünden hükümeti kurmaktan vazgeçti. Sosyalist Partisi'nin eski lideri Nenni, partisinde çıkan anlaşmazlıkta Aldo Moro'nun kuracağı Merkez Sol hükümeti desteklemek tarafını tutmuştu. Fakat parti çoğunluğu Aldo Moro'nun desteklenmemesi tezini benimsemişti. Bu durumda Nenni parti liderliğinden istifa etti.

Sosyalist Partisinin sandalyelerine çayanmadan iktidarda kalmak imkânı olmadığına göre İtalya tam bir siyasi buhran içine girmiş bulunuyor. Bu buhranın ancak yeni bir seçimle giderilebileceği açık. Fakat, son bir şans: Fanfani'nin hükümeti kurması ve Sosyalistlerin de beğenecekleri daha solda bir programla çıkması olacak.

Son kabine buhranlarının üstüste gelişini tesadüfle açıklamak imkânsız. Temeldeki sebep: İkinci dünya savaşının bitiminden bu yana iktidarı elelerinde tutan hakim sınıfların —bütün gayretlerine rağmen— tarihin akışına ayak uyduramamaları. İktidarda gitmemek için sarfettikleri bütün gayretlerin, gitmelerinin sebeplerini hazırlaması, hele son yıllarda bir seçim devresi bile dayanamamaları bu ihtiyarların sınıf ve partilerin artık toplumun yönetimini genç sınıflara ve partilere vermek zamanının geldiğine bir işaret.

Güney - Doğu Asya

PATHET - LAO BİRLİKLERİ GÜNEY'E DOĞRU İNİYOR

Laos'un bir iç savaşa düştüğünden bu yana ilk defa: geçen hafta savaşlar Güney Laos topraklarına intikal etti. Geçen haftaya kadar Kuzey ve merkez Laos topraklarında olagelen silahlı çatışmanın Güney'e intikali bütün Güney—Doğu Asya için önemli bir olay sayılıyor. Şimdiye kadar komünist eğilimli Pathet—Lao kuvvetlerinin ufak—tefek çete savaşları verdikleri Güney Laos'da muntazam birlikler halinde görünmesi ve bu bölgedeki şehir ve köyleri işgal etmesinde sağcılar ve tarafsızlar arasında büyük bir endişe yaratmış bulunmaktadır. Memleketin Kuzey bölgesinin tamamını, merkez bölgesinin büyük bir kısmını kontrolleri altında bulunduran Pathet—Lao kuvvetlerinin Güneye de yerleşmeleri halinde; üç eğilim arasında kurulmağa çalışılan dengeyi tamamen bozacaktır. Bunun sonucu üç eğilimin de temsil edildiği ve tarafsızlığı büyük devletler ve komşular tarafından kabul edilen Laos hükümetinin durumu tamamen

sarsılacaktır. Bütün gayretlere rağmen eğilimler arasında yeniden bir barış ve denge kurulmadığı takdirde Laos'u tarafsız bir devlet olarak kabul etmek imkânsızlaşacaktır.

Güney Laos'un Pathet—Lao'nun kontrolüne geçmesi sadece Laos'un tarafsız idaresine bir son vermekle kalmayacak; Tayland ve Güney—Viyetnam için de ciddi ve yakın bir tehlike konusudur. Kuzey'deki dar ve dağlık bölgeden Güney—Viyetnam'a büyük güçlüklerle girebilen Viyet—Kong komünist gerillalar, Güney Laos üzerinden geçip kolaylıkla sınır geçme olanaklarını kazanacaklardır. Tayland için de durum daha az tehlikeli değildir.

Pathet—Lao'nun güçlenmesi karşısında bu tehlikeyi gören SENATO devletleri Tayland'ın Kuzey bölgesinde geçen hafta büyük bir manevra yaptılar. Sekiz memleketin 24 bin askerle katıldığı ve SEATO kurulu en büyüğü olan bu manevra İtalya 7 bin Amerikan 1300 de İn-

tiliz askeri katılmıştı. Ayrıca 14 Asya ve Pasifik devleti de askerî müşahitler göndermişti.

Laos'taki gelişmeyi endişe ile izleyen Amerika, Tayland'ın Kuzey bölgesinde yapılan bu büyük manevra karşısında Pat het—Lao'nun çekingenlik duymadığını ummaktadır. Güney—Doğu Asya'daki durumu yakından izleyen uzmanların kanaati de işmemiştir. Bunlara göre Laos'ta kazanan taraf bütün Güney—Doğu Asya'yı kontrol altına alabilir. Laos'a verilen önemin büyüklüğü herhalde bu genel kanaattan ileri gitmemektedir. Hele Tayland ve Güney—Viyetnam gibi zorla ve yüz milyonlarca dolar desteği ile ayakta tutulan Diem ve Sarit diktatörlükleri bunu kendi kötu idareleriyle hazırlarlar mı? Bu iki kötü idarenin bir numarası hiç şüphesiz Güney—Viyetnam'ın başında bulunan Ngô Dinh-Diem'dir. Bu çürümüş idare memleketin her tarafını saran Viyet—Kong gerillaları ile baş edememektedir. Diem'i ayakta tutmak için Güney—Viyetnam'da bulunan Amerikalı subaylar bile; diktatörün çürümüş idaresinden ve ordusundan şikâyetçidir.

Bu memleketteki iç savaşa

Uzak Doğuda yıllardan beri süregelen Laos meselesi daha şiddetlenmiş ve iç savaş Güney Laos'a da kaymıştır.

şimdi bir de dini çatışma katılmıştır. Budist olan Viyetnam halkı, hristiyan olan ve kendi halkına vicdan hürriyetleri tanımayan Diem ve çevresine karşı başkaldırdı. Savaşı asla sevmeye

den Budist rahiplerin bile Diem'in vicdan hürriyetlerine karşı gösterdiği saygısızlık karşısında isyan ettikleri düşünülürse: Diem'in ve çevresinin iğrenç yüzü görülebilir.

DIŞ OLAYLAR

IRAK

Birbirini tutmayan haberler diyarı

ARAP-KÜRT ÇATIŞMASI ALEVLENİYOR

Kasım, Barzani isyanını ay-larca saklamayı başarmıştı. Jet uçakları ile köyleri bomba-lamağa varınca işin gizlenecek tarafı kalmamıştı. Daha doğrusu —Küveyt üzerinde hak id-dia ederek— kendi kendine ikin-ci cephe açtıktan sonra; Batı ve özellikle İngiliz basını Kürt is-yanını dünyaya duyurmağa baş-ladı. Amerikan ve İngiliz bası-nında Barzani hakkındaki se-ri yazıların tarihi, Kasım'ı de-viren 14 Ramazan ihtilâlinin he-men bir kaç ay öncesine ç'kar.

14 Ramazani yapanlar bir sü-re müzakerelerle vakit geçirdik-ten sonra Kasım gibi gizleme-ğe lüzum görmeden Kuzey İ-rak'da harekete geçtiler. Hatta hareketi kendi açılardan gü-nü gününe dünyaya duyurmayı ihmal etmediler. Bağdat'ın ya-yınladığı haberlerde öldürülen Irak'lı kürtlerin sayısı ve «to-mizlenen» bölgelerin adı açık-ça belirtiliyor. Fakat, Barza-

ni'nin dışarı uçurduğu haberler-le, Bağdat radyosunun yayımla-rı birbirine tabana tabana zıt şeyler. Ve haber yayma tekelli-ni elinde bulunduran büyük haber ajansları ise, olayları ken-dit tutumlarına göre değerlendi-rip veriyor.

Tarafsız bir yorum için gene-en emin yol genel durumlar-dan hareket ederek yapılmı-ş oluyor. Buna göre: Bağdat rad-yosunun ilân ettiği gibi; Irak ordusu gibi bir ordunun «te-mizleme» hareketine hızla de-vam ettiğine inanmak güç. Kal-dığı dağlık bir bölgede ve o böl-genin insanlarına davanarak ya-pılan bir gerilla ile güçlü bir or-du bile zor baş eder.

Merak edilen konu: Bu sava-şın ne kadar devam edeceğidir. Irak hükümeti üç ay sonra Bar-zani isyanından eser kalmıyaca-ğını açıklarken, Barzani bu şe-kilde üç yıl savaşabileceklerini bildiriyor.

BARZANI

— Çok güç durumda bir lider —

Geçen hafta İran Irak'taki Kürt isyanına getirdiği yenilik Türk-İrak sınırının Türkiye tarafından kapatılması. Aynı şekilde İran'da davrandığı takdirde Barzani'nin yardım im-kânları ve hareket serbestisi kısılmış olacaktır. Bu Irak or-

dusu için avantajlı bir durum yaratır herhalde. Fakat Büyük devletlerin kütle hâlinde adım adım ilerleme şeklindeki davranışlara karşı durması Irak Hükümetini de güç duruma düşürebilecektir.

Yeni Papa secildi

Geçen hafta Sistine Kilisesi'nin damındaki özel bacadan çıkarılan beyaz bir dumanla yeni papanın seçildiği, hristiyan alemine ilân edildi. Katolik âleminin, yeni ruhani lideri daha önce Milâno Başpiskoposu ve Papa Pius zamanında Vatikan'ın Dışişleri Bakanı idi. 65 yaşında Papalık mevkiine seçilen Kardinal Montini, Papa Paul VI adını almış bulunuyor.

St. Pier Kilisesinin çanları mü-deyi duyurmuş ve bunu diğer kiliselerin çan sesleri takip etmiştir. Papa Paul VI, St. Pier Kilisesinin balkonuna çıkarak, kilise meydanında toplanan 60 bin kişiyi takdis etmiştir. Kalabalığa hitaben kısa bir konuşma yapan Papanın sesi hoperörlere rağmen duyulmamıştır.

Bu olayla ilgili olarak dış basın da yapılan yorumlarda. Dünya sulhunun kurulması yolunda müteveffa Papanın hassasiyetini yeni Papanın da göstermesi gerektiği belirtilmekte ve dünya meselelerinin akıl ve ilim yolu ile çözümlenmesinde Papanın örnek davranışlar vermesi ve aksiyon sahib' olması lüzumundan bahsedilmektedir. Gerçekten düşünce gücü ve aksiyonu bakımından evvelki Papanın geri kalacak bir ruhan lideri önce katolik kitlenin, dolayısıyla Dünya şartlarının hiç teharrüflü olmadığı açıktır.

İYİ BİR DONUŞ

Sovyet Meclislerinin davetlisi olarak Sovyetler Birliğinde on beş gün kalmış olan Parlamento heyetimiz, Sovyetler Birliği'nin heyet emrine tahsis ettiği İlyuşkin 18 uçağı ile Ankaraya dönmüştür.

Heyetimiz komşumuzdaki son iki günü, iki önemli olayla geçmiştir. Bunların biri Başbakan Kruşçev'in heyeti kabulü, diğeri de heyet şerefine tertip edilen kabul resmidir.

Başbakan Bay Nikita Kruşçev, heyetimizle Kremlinde kabul etmiştir. Bu kabulde Sovyetler Birliğinin Birlik ve Milliyetler Meclisleri Başkanları Bay Jean Peive ve Bay İvan Sipiridonov ile Moskova Büyük Elçimiz Amiral Fahri Korutürk, Sovyetlerin Ankara Büyük Elçisi Bay Nikita Rijov hazır bulunmuşlardır. Sovyet Tass Ajansı «Başbakan Kruşçev'in Türk Milletvekilleri ile dostane bir görüşme yaptığı» kaydını ilâve ile bu kabulü mânâlandırmıştır.

Bu kabulden bir gün sonra ve heyetimizin yurda dönmek üzere hareketinden bir gün evvel, Sovyetler Birliği Birlik ve Milliyetler Meclisleri Başkanları, heyetimiz şerefine bir kabul resmi tertip etmişlerdir. Türk Heyeti Başkanı Bay Suat Hayri Ürgüplü ile Sovyet Birlik Meclisi Başkanı Bay Sipiridonov'un önemli birer konuşma yaptıkları bu kabul resminde Bay Suat Hayri Ürgüplü'nün Başkanlığındaki Parlamento Heyetimiz mensupları, Büyük Elçimiz Amiral Fahri Korutürk, Sovyet Yüksek Şura Presidium üyelerinden Semyon Budenni, Sovyetler Birliğinin Ankara Büyük Elçisi Bay Nikita Rijov ve Sovyet Kozmonatı Albay Pavel Papoviç hazır bulunmuşlardır. Tass Ajansı bu kabul resminde de «samimi bir hava içinde geçtiğini» hassaten kaydetmiştir.

Heyetimizin Başkanı, Cumhuriyet Senatosu Başkanı Bay Suat Hayri Ürgüplü Sovyetler Başbakanı ile yaptığı konuşma bir buçuk saat sürmüştür. Bu konuşmadan sonra verdiği demecinde demiştir ki:

«Sovyet Başbakanı çok neşeli idi ve çok

doğru davrandı. Bay Kruşçev bu görüşmede, Sovyet Komünist Partisinin 22 nci kongresinde Türk - Sovyet münasebetleri konusunda söylediği sözleri hatırlattı ve bu münasebetlerin iyileşeceği ümidini belirtti. Biz de kendisine mevcut münasebetlerin iyi olduğunu ve her gün biraz daha geliştiğini ifade ettik. Bay Kruşçev, ayrıca devletler arasındaki görüş ayrılıklarına rağmen genel bir barışa taraftar olduğunu bildirdi. Sovyet Başbakanı, Türk - Sovyet ticaret alışverişinin hâlen yılda 28 milyon dolara ulaştığını ve bunun daha da artması gerektiğini söyledi.»

Sovyet Başbakanı, Parlamento heyetimizle toplu olarak görüştüğümüzden sonra, Suat Hayri Ürgüplü ile «başbaşa yarım saat» görüşmüştük. Heyet Başbakanımız «Bay Kruşçevle Türk - Sovyet münasebetlerinde derhal çok önemli gelişmeler ümit edilemeyeceğini söyledim» dediğinden sonra, Akdeniz bölgesinin nükleer silâhlerden tecrit edilmesi yolundaki Sovyet teklifinin ele alınmadığını belirtti ve sözlerini «Türk Parlamento Heyetinin Sovyetler Birliğindeki iki haftalık ikametini müddetince gösterilen hararetle kabulden memnuluk duyduğuna» beyan ederek ve «Sovyetler Birliği konusundaki düşüncem müsbettir» diyerek bitirdi.

Sayı Ürgüplü, diplomasi mesleğinden de geçmiş bir zattır. Görüş ve düşünüş kabiliyeti üstündür. Onun ağızında bu «düşüncem müsbettir» sözü değerli mânâlar taşır.

Suat Hayri Ürgüplü, Ankaraya dönüşünde, hava alanında Anadolu Ajansına şu demeci vermiştir: «Seyahatimiz 17 gün sürdü. 12 bin kilometre kadar bir yol yaptık. Programa göre Rusyanın çeşitli bölgelerini gördük. Program çok kesif olarak hazırlanmıştı. Birçok fabrikalar, üniversiteler, sağlık merkezleri, kolektif devlet çiftlikleri, inşaat kombinaları, petrol tasfiyehane ve kuyuları, mektepler, köyler, yeni şehirler ve çeşitli inşaat

gördük. Buralarda her vazifeli geniş izahat ve sorularımıza açık cevaplar vermişler. İçsiden em yüksek tabakaya kadar herkesle temas imkânını bulduk, Moskovadan sonra Azerbaycan Cumhuriyetinde Bakü ve Sungayit şehirlerini, Özbekistan da Semerkand'ı gezdik. Bu iki Cumhuriyette de Türkçe konuşarak temas etmek imkânları zevkli oldu. Oradan Leningrad'a geldik. 17 günün 13 üncü gecesi bize Rus sanatına bol bol gösterdiler. Opera, bale ve konserler tertip ettiler. Moskova'da Meclislerin Başkanları ve komisyon üyeleri ile konuşmalar yaptık. Şerefimize tertip edilen ziyafetlerde birçok Bakan, Sovyet Ordusu Mareşalleri, profesör ve sanatçılarla tanışıp görüştük. En mühim temasımız Cumhurbaşkanı Brejnev ve Başbakan Kruşçev'le oldu. Her ikisi ile birer saat görüştük. Ben ayrıca Kruşçevle başbaşa yarım saat bir konuşma yaptım. Samimiyetle «öylemek icap eder ki, büyük bir misafirperverlik ve çok yakın alâka gördük. Her yerde memnun etmek için birbirleri ile vâris ettiler. Her yerde Lenin - Atatürk dostluğundan bahsedildi. Cumhurbaşkanı ve Başbakan aynı hissiyatı tasdiklerini ve geçmiş unutarak itikbale emniyetle bakmak icap ettiğini söylediler.»

Suat Hayri Ürgüplü, resmi devlet ajansına verdiği demeci şu sözlerle bitiriyor:

«Cumhurbaşkanı ve Başbakan, Rusyanın, komşusu Türkiye'ye yalnız dostluk hissiyatı ile dolu olduğunu, bunu Sovyet halkı adına kesin olarak söylediklerini ifade ettiler. Hakikaten dostluk, alâka ve misafirperverlik temelde olmuştur. İki hislerle aziz vurdular kavuşmuş bulunuyoruz.»

İşte buna iyi bir dönüş divoruz.

Şimdi sıra Sovyet Meclisinden bir heyetin yurtdışı ziyaretinde...

A. İhsan BAPLAS

SANAT-EDEBİYAT

DÜZENLEYEN:

ASIM
BEZİRCİ

Yazarın Sorumluluğu

Dostoevsky der ki: «Her insan herkes karşısında her şeyde sorumludur.» Bu söz, gün geçtikçe doğruluk kazanıyor. Millet topluluğu insan topluluğuna biraz daha katıldıkça, her insan millet topluluğunda biraz daha katılacak, her birimiz gittikçe daha geniş ölçüde sorumlu oluyoruz. Nazi rejimine karşı komünist her Almanı bu rejimden sorumlu saydık. İster bizde, ister başka bir memlekette olsun, irkisi ya da ekonomik bir baskı oldu mu onu açığa vurmayanların her birini sorumlu tutuyoruz. Milletler arasında gidip gelme ve habersizmelerin bu kadar kolay olduğu bir çağda, dünyanın her hangi bir yerinde bir haksızlık işlenmişse, hepimiz bu haksızlığı sorumluluğuna taşımaya başlarız.

Amerikalıların bu kadar «vdiği One World (Tek bir Dünya) bir çok anlamlar taşır. Ama bunlardan biri dünyada olup bitenlerden herkesin sorumlu olduğu anlamıdır.

Yazar, istesin istemesin, insanlar arasındaki belli belirsiz ilişkiler, sevgi, düşmanlık; toplumsal ilişkilere, ezme ya da dayanışma gibi adlar veren adamdır. Çünkü, yazar bir şeyin sözünü etmekten kaçınabilir. Ama, susmak da bir sözdür. İnsan bir kez konuşma dünyasına girdi mi, susma da kelimelerle tanımlanır. Susma bir çeşit kelime bağıntısıdır ve bir şeyi anlatır. Susmak da bir çeşit konuşmaktır. Dilsizin sustuğu söylenebilir mi?

Bir yazar, dünyanın şu ya da bu durumu üstüne söz etmedi mi, ona sorabiliriz. Niçin şundan söz ettin de bundan etmedin? Madem bir şeyler değiştirmek için konuşuyorsun çünkü başka türlü konuşulamaz niçin şunu değil de bunu değiştirmek istiyorsun? Niçin posta pullarının dağıtması değişsin istiyorsun da, Yahudi düşmanı bir memleketteki baskının değişmesini istemiyorsun? Daima şu soruya cevap vermesi gerekir: Değiştirmek istediğin nedir? Niçin o değil bu?

Onun için yazara sormalıyız: Niçin ve ne üstüne konuşmak istiyorsun?..

J. P. SARTRE

YENİ YAYINLAR

İKİLİK, Oktay Rifat, şiirler. Çan Yayınları, 78 sayfa 4 lira.

FERSİ VE YÜZÜ, Albert Camus, Çeviren Tahsin Yücel. Ataç Kitabevi, 87 sayfa, 3 lira.

SUR, Adnan Özyalçınar'ın hikâyeler, Sürek Yayınları, 80 sayfa, 250 kuruş.

SOLUMA Demir Özlü, hikâyeler, Sürek Yayınları, 94 sayfa, 350 kuruş.

GREK ESTETİKİ, İsmail Tunali, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 118 sayfa, 850 kuruş.

AĞZI ÇİÇEKLI ADAM Luigi Pirandello, çeviren Ali Poyrazoğlu, oyun, Elif Yayınları, 20 Sayfa, 150 kuruş.

ATAÇ'IN SÖZCÜKLERİ, Yılmaz Çolpan, sözlük, Türk Dil Kurumu Tanıtma Yayınları, 116 sayfa, 5 lira

NOTLAR :

YAZMA KORKUSU

Muzaffer BUYRUKÇU

Korku denen bir şey var ya, ne zaman yazı yazmaya karar versem gelir yapışır yakama. Kafamda belirerek uzun bir süre peşinden sürükleyen, kişiliğimi birçok kaynaklardan gelen öğelerle çizerek bana oldukça çekici görünen konudan kuşkulandırmamı, kâğıda dökmeyen önce araştırma alanını genişletmemi, başkalarının düşüncelerini inceledikten sonra bir şeyler yaparsam doğru olacağımla saklık verir. Bu yazıyı yazarken de geldi. Öyle şeyler yazmalıydım ki, şimdiye kadar beni hikâyeye yazarı olarak bilimler ve bir yerlerde adım geçirdiğimde «O, hikâyeden başka bir şey yazamaz» diyenler yanılmadı, söylediklerini üzerinde uzun uzun düşünmeli, böyle bir konuyu ilk ben bulduğum için, biraz kıskançlıkla ama gene de yazı yazmadıkları bir saygıyla gülerce tartışmalı; düşünce yollarını bu yazıdan sonra değiştirmeli, bundan sonra yayınlanacak yazılarda bir türü isinamadıkları ya da ilgilerinin dışında — çözümlü güç olduğu için — kılan sorunların anahtarlarını bulmalıydılar. Ama ne yazacaktım? Hikâyeciliğin bugünkü durumu üzerine söz söylersem; çoğunun adını etmeden yapamayacağım ve kendilerini de suçlamadan edemeyeceğim sanatçıların her birini hep arkadaşım. Kırkır'dı. Hikâyeciliğimiz var ya, özü bugün. «Canım ne demek ölü dergilerde yüzlerce hikâyeye yazarının adına rasıyorduz, her yıl birkaç hikâyeye kitabı basılıyor» diyenler bulunsun bile öyle. O hikâyeye yazarlarının yaptıkları bugüne kadar yapılanlardan ayrı olanları asacak güçte değil, öncekilerin çok altındaki olan yapıtlardır. Yeni çıkışlar yapmaları için ortam yok. Çünkü edebiyatı —resmen— yöneten dergiler «Hikâyeye satmıyor» gibi beucilce bir tüccar mantığıyla, yeniliklere karşı alışkanlıklarının ve geleneklerinin baskısıyla direnenlere, onların istedikleri biçimden şeyler sunarak bu (sürekli) pazarı kaybetmemeye çalışıyorlar. Yeni akımlar anlayış ve destek götürse doğar.

Yazarın yenicilliği kadar derginin de yeniliklere açık olan tutumu önemlidir. Çünkü yeniliğin yayılabileceği ve karşısına dikilen engellerle savaşa savaşa kendini kabul ettirmeye çalışacağı alan dergilerdir. Daha önce tek tük belirtileri olsa bile yirmi yirmibeş yıl önce adlanarak doğan —gerçekçilik— akımı sırasında bu akımı tutturmak ve topluma yaymak için zorunlu olarak ortaya çıkan dergiler; bu doğuşa başka yönlerde katılmak ve gerçekçiliği derinleştirerek alabileceğine yaymak isteyen yenilikçileri, öncekinden daha büyük bir savaş açma gücünü kendilerinde görmediklerinden değil de savdukları gerçekçiliğe karşıydılar ve hazır okuyucunun hoşgörüsünü yitirmemek gerekçesiyle tutmadılar.

Yazıların çoğu da bu —sessiz darbe— karşısında ya yazı yazmaktan vazgeçerek bu düşüncelerini gerçekleştirebilecekleri başka alanlar aradılar, oralara atladılar ya da —dergicilerin sert yasaları—na boyun eğerek birbir-

lerini benzeri —yazarlar karşı de-ğişme yasalarına bağlı okurları bıktıran ilgi çekmeyen— yapıtlar vermeye devam ettiler. İşte bu durumu suçluları dergicilerdir, desem yıllardır arkadaşlık yaptığım dergiciler, yazar arkadaşlar gibi kırılacaklardı. Yaptıklarım ve yapacaklarım üzerine bir şeyler anlatmaya çalışsam ortalık karışacak, «Kimsenin kendinden söz etmediğini görünce eline geçirdiği ilk fırsatta reklamını yapıyor. Bu adam megaloman. Bir değer varsa bırakta çevredekiler çıkarıyor ortaya, onlar arletsin seni.» diyeceklerdi kendilerin den bir yazıda sözü edilirken kaç kez adlarının geçtiğine dikkat eder ve özet yaşantılarında da durmadan dinlenmeden kendi yapıtlarında ve üttünüklerinden söz eden sanatçılar.

Sanat sanat için mi yoksa toplum için mi, desem «Sakız olmasın sözler bunlar. Akli başkasına ermiyor ki suçlamasına aldırmasam da sanatçı yalnız insanlar için yapıldığını «sanatın biricik—sorunu—nun insan olduğunu (sanat için sanat palavrasının) olsa olsa bir takım toplum sömürücüleri tarafından bir —uyutma oyunu— düşünülmesiyle ortaya çıkarıldığını ve sanat için sanat diye ileri sürülen yapıtlardaki kişilerin, yönetici takım ve yönetici takıma kaynaklık yapan kişilerin yaşantıları olduğundan kuşku etmemek gerektiğini, sunulan güzelliklerin, düşüncelerin yönetici takımın düşünceleri, beğenileri, güzelliklerinden öteye gitmediğini ve sanat için sanat yazarının da bu kadroyla işbirliği yapan bir ajan olduğunu, söylesem kıyamet kopardı.

Her sözcükten sorumluydum. İyiye düşünmem gerekiyordu. Sorumluluğu önde tutan, sorumsuzluklarla savaştan bir kişi nasıl olur da sorumsuzca bir davranışta bulunurdu? Ama korkuyordum artık. İradem korkuyu öteleme şüphesiz. Korkma dedim. Herkesle tartışmasız benimsediği, herkesin içlerinde yaşattıkları tutkular kadar öznel bir yer tutmuş ve bütün bir yaşam boyunca ardlarından gittiği yazarların katına çıkmak, sonsuz bir üne ermek şart değil ya?.. En iyisi, ne biliyorsan, içinden nasıl geliyorsa öyle yaz. Ne derlerse desinler. Kimseyi işinden kovmuyorsun, kimsenin —burası talanın malıdır— diye tahta barınmağı yıkıp sokağa atmıyorsun; haksızlık düzeni üzerinde bağdas kurmuşların foyalarını ortaya çıkarınlara «Vatan haini» demiyorsun, çocukları satağa çıkarmıyorsun. Alt yanı, düşündüğün bir konu üstünde söz edeceksin. Seni beğenen de olacak beğenmeyen de. Hiç beğenmeseler, sana kızıp sövseler ne gerekir? Öfkendirmen yetmez mi? Hiç olmazsa bunu yapman yetmez mi?

Ve şimdiye kadar seni bir şeyler bür diye uzak söyletilere kanarak yapıtlarını izleyenlere, gerçek kişiliğini açıklıyarak yaptığın iş az şey mi? Böylece bir balonu söndürmek, toplumun her dalında şu ya da bu çıkarıya bağlı bir sürü balonların olduğu nı göstermek, onları bu konuda uyarmak, kuşkulandırmak az şey mi? Oturdum ve yazmaya karar verdim

«Bugünün diliyle Mevlâna'yı Türkçeye kazandıran şair A. Kadir, şimdi de Ömer Hayyam üzerinde çalışmaktadır. Aşağıda, bu çalışmadan birkaç örnek sunuyor:

Bugünün diliyle HAYYAM

İyi yürekli mi, akıllı mı, yanaş korkma,
Nobran mı, yetersiz mi, kaç bucağ bucağ.
Akıllı insan zehir sunsa al iç,
Nobran bal şerbeti uzatsa, sakın ha.

Dünyaya gelirken sormadı kimse bana
İster misin gelmek, istemez misin?
Şaşım kaldım burda ne gördüysem,
Şimdi de çekip gidiyorum işte,
Bu da elimde değil ne yapayım,
Anladım bu işi Arap olayım.

Şurda, oh diyecek bir yer olaydı,
Ya da şu uzun yolun güzel bir sonu!
Yüz bin yıl sonra, yerin altından,
Ötler gibi, yeşil yeşil, çıkma umudu.

Kuşlar gibi tuzaga düşmüşüz,
Feleğin durmadan yumruğunu yemişiz,
Al kanlar içinde baştan çıkmışız,
Kapsız damız şu yuvarlağta
Bir sürü insanız, başıboş, kimsesiz,
Bu dünyaya istediğimiz gibi gelmedik,
Bu dünyadan istediğimiz gibi gidemeyiz.

İçki getir, ey şarap sunan, güle oynaya,
Hafakanlar başı bi şöyle görünmekten.

Koy rehine saccadeyi sarığı, git şarap al,
Bellesin cümle âlem kafayı çekmek nası olur.

Hadi ben isyan etmiş bir kulum,
Sen de ne olur bir kere he de,
Hadi ben iç kapkara bir nesneyim,
Ama senin aydınlığın hani nerde?
Bizden sana ibadet, sende bize cennet ha,
Nerde kaldı öyleyse iyiliğin, adamlığın,
Seninkisi düpedüz alış veriş değil de ne?

Acılara, kavgılara kapılmak da ne?
Hoş tuş yüreğini, gününü gün et, eğlen,
Ama bu, namussuz yolda namuslu yürü,
Şahiden yokluksa bu gidişin sonu,
Sen kendini bugünden yok say,
Yaşa kendi buyruğunda bey gibi.

Yenileştiren:
A. KADİR

Duyurmalar

DUVAR DERGİSİ:

Şair Fazıl Hüsnü Dağlarca Aksaray'daki Kitap betiğesinde «Karşı» adlı bir duvar dergisi yayınlamaktadır. Dergideki şiirler yakında Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi salonunda da sergilenecektir.

MEVLÂNA ÇEVİRİSİ:

Şair A. Kadir birkaç yıl önce Mevlâna'nın bazı şiirlerini Türkçeleştirmişti. Geniş ilgi toplayan bu şiirlerin birinci ve ikinci basımları kısa zamanda tükenmişti. Şimdi A. Kadir şiirlerin genişletilmiş üçüncü basımını hazırlamaktadır.

ARMAGAN:

Tahir Alangu, Asım Bezirci, Hüsamettin Bözök, Edip Cansever, Memet Fuat, Fethi Naci, ve Behçet Necatigil'den kurulu jüri 1962 yılı Yeditepe Şiir Armağanı'nı «Tütünler Islak» adlı kitabıyla Turgut Uyar'a vermiştir.

YENİ BİR DERGİ:

Hüseyin Cöntürk, Turgut Uyar ve Asım Bezirci «Dönem» adında bir edebiyat dergisi çıkarmaya karar vermişlerdir. Dönem, Ekim ayında Ankarada yayınlanmaya başlayacaktır. Adres: P.K. 108, Yenışehir - Ankara.

A. B.

Jean Paul Sartre

SARTRE'İN GÜCÜ

GAETAN PICON

Özgürlük sorunu

Amaçlarımızdan biri özgürlüğün (hürriyetin) anamını bulup ortaya koymaktır. Bugün özgürlük kadar istenilen hiç bir şey yok. Eskiden özgürlüğün parayla satıldığı günler olmuş. Bugün karışığında savaş ya da ölüm olanakları bile verilse, yine de satılmaz.

Nasıl olmuş da iş bu duruma gelmiş? Nedeni şu: Burjuva demokrasisinin özgürlükleri birer yalan dolan sadece. Elimizdeki hakların, daha doğrusu sözde-hakların hepsi aslında halkın ancak bir bölümü için gerçek bir anlam taşıyor.

Yasa bakımından, toplumun her üyesi mal mülk sahibi olmakta özgür; ama, birey ancak elindeki malın sahibi olmakta özgür olduğuna göre, bunun anlamı şuna varıyor: Kapitalizm iş araçlarına, işçi de ücretine sahip olmakta özgürdür. Bunun sonucu olarak, mal mülk hakkı, toplumsal eşitsizlik düzenini sürdürmeğe varıyor.

Hukuk bakımından hepimiz ya da önünde eşitizdir. Ama, işsizlik, açlık, mecburi hizmet, zorlama kültür, taraflı mahkemeler, sırf mülk sahipleri jüriler, zengin sınıfın avucunun içinde bulunan polis gücü gibi şeyler, gerçekte bu eşitliği maskaraya çeviriyor.

Hukuk bakımından 1943 topluluğun içindedir, hattâ çıkarları bile kapitalistlerininkinin aynıdır. Çünkü, memleket bolluk için de olursa, işçinin satın alma gücü artar; memleket yoksulluk içinde olursa, o da ötekiler gibi acı çeker, deniyor. Gerçekten işçinin ürünü de anlamı da elinden kaçmakta. İşçi, kendi olmadan yaşayamayan ama kaderi kendi dışın da karara bağlanan bir teşebbüse yabancı kalıyor.

Kanun bakımından, hepimiz aynı düşünce özgürlüğüne sahibiz. Ama, gerçekte, aklıktan, soğuktan ölen bir kimse için düşünce özgürlüğünün ne anlamı olur? Ya da okuduğu gazeteler taraflı veya da yanlış işler, haber alma ve verme işleri özgür değilse, ya da kafaları şişirip altüst etmek amacıyla yapılan çatışmaların sürekli baskısı altında kalırsa, o kimsenin düşünce özgürlüğünün ne anlamı kalır?

Demek, halkın büyük bir bölümü, hiç bir şekilde, hiç bir gerçek hakka sahip değil. Burjuva demokrasilerinde görülen özgürlük aldatmacadan başka bir şey değil.

Şurası su götürmez bir gerçek: bizim toplumumuzun, belki de bütün toplumların ana sorunu öteden beri hep yoksulluktur. Biz

er bolluk içinde yüzen toplumlardan değil; yoksulluğun, servet dağıtımının daha da az eşit hale soktuğu toplumlardanız. Bu yoksulluk, savaştan bu yana daha da artmış bulunuyor.

İnsan tek başına aç kalmaz; bir adam aç kalırsa, bütün arkadaşlarıyla, kendisi gibi ücret alan bütün insanlarla birlikte aç kalır. Bir işsiz açığı, aynı zamanda, bütün öteki işsizlerin de açığıdır. Burada, açığın kendisinden açlıktan kurtulmak uğrunda harcanan çabadan bir bağlılık doğmaktadır. Sonra, başkalarının yiyecek içmesi karşısında duyulan öfke de var. Çekemezlik, adı kıskaçlık adları verdikleri bu öfke tam tersine, bir eşitlik bir adalar duygusudur. Açlık, başlı başına açlık, ücretlerin artmasını istiyen açlık, ihtiyaçlardan kurtulmak, a sağlığına engel olan her şeyden kurtulmak isteyen insanın hak isteğidir.

Burada da, insanın kaderini kendi elinde tutmak düşünce-sine geliyoruz. Açlık olsun, işsizlik olsun, düzen isteği olsun, barış isteği olsun, bütün bunlarda insanın hak olarak istediği, aradığı somut özgürlüktür, yani günün hayat koşulları içinde, toplumda herkesin kendi hayatından sorumlu olabilmesidir.

Onlara: «Sizlere doyarsınız diyecek içecek sağlıyacağız» diyorlar, ama, «Neler istiyorsunuz?» diye sormuyorlar. İnsanlar, yalnız doyarsınız yemek içmek için değil özgür olmak için doyarsınız yemek içmek istiyorlar.

CEVİRENLER:

S. EYÜBOĞLU, V. GÜNYOL

...Nerden geliyor Sartre'in bu büyük ünü? Kitaplarını kucaklayan birlik ve çeşitlilik: Sartre'in ününü besleyen birinci kaynak budur. Bilirsiniz, bir fizik kanunu vardır: Bir sistemin (systeme'in) toptan gücü, onu meydana getiren parçasal güçlerin toplamından daha yüksektir. Sartre'in eserleri için de durum aynıdır. Burada da güç yönünden bir çoğalma görülmektedir: Sartre eşine az rastlanır bir eytişim (dialectique) gücü olan bir filozof, keskin ve yaman bir tartışmacı, usta bir görüş (tiyatro) yazarı, çok istidatlı bir romancı, eşsiz bir eleştirmendir. (Baudelaire üstüne yazdığı inceleme eleştiri edebiyatının en güzel örneklerinden biri olarak kalacaktır.) Bütün bu niteliklerin bir araya toplanması güçlü ve etkili bir kişilik sağlar ona. Bir Hippolyte Taine tasarlayın ki durmaksızın yazsın, yayınladığı romanlar başarı kazansın hep, aynı zamanda, hem Taine, hem de Zola olsun yanık işte, aşağı yukarı, Sartre'in durumu budur.

Burada görülen bir başka durum da, Sartre'in sınıksız çağına bağlanması, çağıyla söyleşmesi, çağının dileklerini karşılamasıdır. O kadar ki, onun öne sürdüğü değerler merdivenlerin bizim beklediğimiz merdiven olduğu söylenebilir...

Gerçekten de Sartre bir dünya ve insan görüşü (vision'u) koyar ömürüne. Bu görüş, çağdaş bilincin dağıntı verilerini derleyip toparlar, belli bir düzene sokar. Üstelik bunu yerine getirirken efsanelik bir coşkuya kapılmaz, aldatıcılığa baş vurmaz. Bazı kimseler bu görüşün insan hayatına özgü değerleri tanımadığını sanırlar. Oysa, tam tersine, Sartre bu görüşten aradığımız yaşama sebeplerini çıkarmağa çalışır...

Sartre'in romanları da felsefesi gibidir: Romanlar önce bir gerçeğin anlatımı, sonra da bir davranışın doğrulanışıdır. Dünyanın yansıtılması acaba insanın amansız bir tablosunu yapmak mı demektir? Elbette böyle demektir. Çürük bir toprağa temel atılmadan çekiniriz: Descartes bozulmuş bir kesinliğe varmak için kuşku gösterir ancak bu amaçla toprağın altını üstüne getirirdi. Onun gibi Sartre de yaşamamıza bir dayanak bulup bulamayacağımızı öğrenmemiz için bütün umutsuzluk sebeplerini önümüze serer, hepsini inceden inceye gözden geçirir...

Sartre'in büyüklüğünü yapan bir başka şey de, okurlarına tanıtaacağı bir evreni oluşudur. Elbette herhangi bir evren değildir bu, Sartre'a özgü bir evrendir Sartre'in evrenidir... Öbürleri gibi bu evren de düşünce, uyduruyla (fiction'la) yansıtılır, unutulmaz bir sürü saplantıyla belirtilir. Dıyeceğimiz, nasıl ki Kafka'nın bir dünyası Faulkner'in bir dünyası varsa, Sartre'in de bir dünyası vardır: Bizi onun gücüne inandıran da bu dünyadır.

Çev. Asım BEZİRCİ

KİTAPLAR

Çağımızın gerçekleri

Jean Paul - Sartre, çevirenler:
Sebahattin EYÜBOĞLU - Vedat
GÜNYOL, Çan Yayınları, İkinci
basım, 96 Sayfa 5 Lira.

ÖNSÖZ

Çağdaş dünya yazarları adına birinin konuşması gerekse kimin seçersiniz? Bu soru karşısında dünya aydınlarının aklına gelecek ilk isimlerden birinin Jean Paul Sartre olacağını sanıyoruz. Çünkü Sartre yalnız çağımızın ilk değerli yazar ve düşünürlerinden biri olmakla kalmıyor. Bundan başka ve belki bundan da önemli olarak, Sartre çağdaşlık düşüncesini, çağını yaşamak kaygusunu bir doktrin haline getirmiş ilk yazar sayılabilir. O kadar ki Sartre'in existentialisme'ni bir çeşit çağdaşlık diye tanıtmakta bir sakınca görmüyoruz.

Çağın insanı olmak eskiden bir yazar, bir sanatçı, bir filozof için hiç de özenmeğe, övülmeğe değer bir şey değildi.

Çağımız her şeyin bağıntılı olduğu gerçeğini gün ışığına çıkardıktan, hattâ gün ışığının tâ kendisini bağıntılar içine koyduktan sonra, edebiyatın da kendisini bağıntılı, dolayısıyla de ister istemez bağıntılı, en azından otuz kırk yıl

lik bir sürenin büyük küçük bütün yaşama sorunlarına bağlı olduğunu bir yazarın çıkıp dünyaya bağırması gerekiyordu: Bu yazar Jean Paul Sartre oldu. Biz kendisini Paris'te bu gerçeği, suratına atılan domateslere, elma kabuklarına karşın savunduğunu, sonunda, az da olsa, onu anlayan ve çıkarılı tepkilere karşı savunan düşünce ortakları bulduğunu gördük. Sartre'i çağımızın şu yada bu akımı birkaç yıl için tutar ya da tutmaz. Övülme, sövülme, tutulma, yadırganma Sartre'i ne böbürlendirir, ne de küstürür. Çağdaşlık, inancı gereği, bunları toptan dünyamızın, bağıntılı, bağımlı ve bağıntılı gerçeklerinin kaçınılmaz belirtileri, düşünce-nin alın terleri, yaşantıları, atsak da satsak da bizim olan aklar karalar olarak görür. Her konuda taraf tutmayı herkese salık veren Sartre yine de dünyamızın en tarafsız hakemlerinden biridir; çünkü o taraf tutmayı herkesin kendi koşullarıyla bağıntılı görmekte ve herkesi her an kendi içinde bir seçmeye, kendini bulunduğu yerde aşmaya çağırmaktadır.

Sartre zindinada olsun, sürgünde olsun, hangi partinin işine yarasın yaramasın, yine de düşüncesini bulunduğu günün koşullarına göre söylemek zorundadır. Kabadayı ya da eski anlamda ahlâklı, namuslu bir adam olduğu için değil, sadece yazarlığı çağdaşça anladığı, her yazarın çağdaşça bir sorumluluk yüklenmesi gerektiğini ömrü boyunca söylediği, bunun tersine gidince yaşamamızın hiç bir anlamı, hiç bir dayanağı hiç bir avantajı kalmıyacağı için. Sartre yiğit olduğu için özgür düşünmüyor. Özgür düşündüğü için yiğit olmak zorunda kalıyor.

Bizim memleketimiz gibi her düşüncenin

bir din, her başa gelenin bir peygamber kılına büründüğü, ister istemez putlaştığı yerlerde Sartre sağ aydınların da, sol aydınların da hoşuna gitmiyebilir. Daha doğrusu bir söylediği sağların, bir söylediği solların hoşuna gidebilir. Ama Sartre'in değeri şu ya da politikayı desteklemesinde değil, bütün politikaların, dinlerin, dogmaların üstünde bir düşünce tutarlılığına, bir kafa özgürlüğüne bir insan sorumluluğuna, bir bilim çağdaşlığına varmaktadır. Onun kendi yurdu ve dünyası için düşündüklerini Türkçeye çevirirken dilettiğimiz, bizdeki çeşitli bağıntılıkların bu çağımıza göre özgür, yarına göre ister istemez tutanak düşünceyle yumusatması, özgürlüğe susamış topraklarımızda bu yazarın vankiler bulmasıdır. Bizde eksik olan ne inanma, ne göklere çıkarma ne yerin dibine batırma, ne tutma ne vurmaktır. Asıl eksiklerimiz Batının asıl bulduğu özgür, ama çağdaşça özgür düşüncedir. Batı Devletlerinin Doğu devletlerini alt etmiş, tâ Japonya'ya kadar kültür üstünlüklerini kabul ettirmiş, kendilerini asma bahasına benimsetmiş olmalarının sırrı özgür düşüncedir. İster istemez yaşatmalarında, can düşmanları da olsa düşünce, bilim ve sanat adamlarına yaşama hakkı vermelerindedir.

Fransa, hele son dünya savaşından sonra varlığını silâh gücüne değil kültür gücüne. Sartre gibilerin özgür düşüncesine, gerekince kendi devletleriyle savaşan düşüncesine borçludur. Bunu anladığı için de Fransa Paris'i, kendi başkentini en aykırı, en aşırı düşüncelerin yatağı yapmıştır.

S EYÜBOĞLU - V. GÜNYOL

ARAKA

MARAKA

DARAKA

Kara—kuru bir adam efni ağzına boru yapmış bağırmıyordu: —Araka maraka daraka! Araka maraka daraka.

Kalabalık artmağa başladı çevresinde. Adam, topukları üstünde dikildi, iki elini birleştiren ağzına boru yaparak bağırmağa başladı:

—Araka maraka daraka! Araka maraka daraka!

Kalabalık gittikçe artıyordu çevresinde. Adam, oracaktan bulduğu bir sandalyanın üzerine çıktı, iki elini ağzına boru yaparak bağırmağa başladı:

—Araka maraka daraka! Araka maraka daraka!

Kalabalık, iğne atsan vere düşmeyecek kadar artmıştı. Herkes önündekinin tepesinden adama bakmağa çalışıyordu, gözler dört açılmıştı. Arda iki elini birden başına götürerek tumarhane sakinleri gibi affili bir selâm çaktı ve bağırıldı:

—Araka maraka daraka! Araka maraka daraka!

Sonra cebinden çıkardığı ezeceği çart diye ikiye böldü ve bir parçasını çabucak külâh bîzemine soktu ve konuşmağa başladı:

— Sayın vatandaşlar! Şu vülahı zımıyorsunuz değil mi? Bunun ne postur. Simdi ben bu nun icine bir yüz liralık koyup vakacağım ve yüz liralık katıyyen vammıvacak! Dikkat dikkat baslıyoruz!

Bir süre külâhı havaya kaldırtırken diğer elini cebine dedi ki bir yüz liralık çıkardı ve havada salladıktan, sonra külâhın içine soktu Kalabalık dört köşe olmuş gözlerle adama bakıyordu. Adam cebinden kâğıtı çıkardı bir süre havada salladı sonra:

— Sayın vatandaşlar dedi şimdi kibriti çıkıp külâhı vakacağım ve yüz liralık kül olup gidecektir.

Aradından bir kahkaha attı ve:

— Hayır vatandaşlar, dedi yüz liralık katıyyen vammıvacak! Sapaşlam göstereceğim onü size. Fakat...

Külâhı ve kibriti sanda yanın üstüne koydu:

— Fakat, bu işi sonra vappalım...

Çantasını hızla açtı ve içinde çıkardığı minik kutuları hayaya kaldırdı:

— Sayın vatandaşlar! Şu gör düğündüz kutularda dünyanın en müessir nasır ilacı vardır. Bütün Avrupa doktorlarının tasdikinden geçmiş olan bu hârikülâde nasır ilacı, dediden kalma nasırı bir gecede yok etmektedir. Bu hârikülâde ilacın fiyatı sadece yüz kurustur. Dünyayı size zindan eden nasır dan kurtulmak istiyorsanız hemen birer tane alın ve bu pece kullanın!

Kalabalıkta bir homurtudur başladı:

— Yüz lirayı yak yüz lirayı!

— Sahtekar eşoğluesşek!

— Yutturdu bize o çocuğu.

— Dağın ulan! Özbabağının bir!

Ve kalabalık bir anda dağıldı. Her de sövüp sayarak.

Bunu şunun için anlatırmı «Araka maraka daraka» kalabalığın dikkatini külâh ve yüz liralığa çekmek içindir Külâhı iki yüz liralık dikkat nasır ilacına çekmek içindir Adamın bütün derdi halka nasır ilacı

satmaktır. Eğer biri size «Araka maraka daraka» derse, bilin ki ardından bir kazık gelecektir. Bütün anlaşılmayan lafların ardında bir kazık saklıdır. Billirsiniz, çocuğa acı ilaçları şekerli maddelerle yuttururlar...

— Millî şefimiz, millî hayı-yetimiz... Araka maraka daraka.

— Demokrasili, insan hakları... Araka maraka daraka.

— Şerefli tarihimiz. Bu milletin aziz evlatları... Araka maraka daraka.

— Kövli efendimizdir... Türk işçisi şereflidir... Bu topraklar... Araka maraka daraka.

— Bütün dünya kan ağladı... Araka maraka daraka.

— Muhterem vatandaşlarım... Araka maraka daraka.

Perdeyi aralayıp bakın bütün bu «Araka maraka daraka» ların ardında kazıklar varılmakta dolaplar hazırlanmakta, lokmacılar lokmaları üp-üp yutmaktadırlar. Bütün bu «Araka maraka daraka» lar soygunları halka yutturmak içindir. Kromitlikleri halka yutturmak içindir vergileri emekçinin sırtına sarmak içindir emekçi sınıfın çocuklarını okul sız bırakmak içindir gıhıara

rası vurguncuları korumak için dir avdını konuşturmamak içindir!

Ekmek çalını davu zurnavla götürün polis milyonları vutan ları kolay kolay bu işe vappamaz Mutlu azınlığın beynelmeli le orospusu randevu evinde sevişirken vakalanır adı 72 rın tovla geçer gazetelere ve dört yünden çekilen resimleri bayrak bayrak dagalanır gazetelerde.

— Muhterem vatandaşlar! Araka maraka daraka.

Evet kurbanlık koçları kınalıları sürmelerle kurdellârla süsleler boynuzlarını kurbanlıklarını.

Sünnet çocuklara cici giysiler yaptırılır şekerler çukula talar ahırlar kucağın ovucaklarla doldururlar sünnetlik çocuklarını.

İşte Kavel olayı! 36 gün karda, kışta, binbir baskıya karşın dayatan işçiler, sonunda «Araka maraka daraka» ya getirildiler! Yeniden işe alınacaklardı, alındılar. Hakları verilecekti verildi. Amz ya sonra? Bu ülkede yasalar patrondan yanadır! Bu gün Kavel işçileri yine üzgündürler, yine sınırlıdırler yine bir olaya doğru itilmektedirler. Çünkü Kavel'in patronu dün işe almak zorunda kaldığı işçileri «tazminat» ödemek suretiyle, bugün işten çıkarmak istemektedir. Çıkartamaz mı? Bal gibi çıkartır!

— Al oğlum tazminatını ve çek git!

Ve figiller tri tri konuşmağa başlarlar:

— Araka maraka daraka.

Bu ülkede işçi, emekçinin en güzel biçimde değerlendirmeyi mi düşünecek yoksa sayısız maddesi belirsiz yasaların girisini çıkmasını mı öğrenmeğe çalışacak, beyler? «Hak» kın ve «dava» nın «para» ile aynı anlama geldiği bir ülkede hangi insan haklarından söz ediyor-

sunuz? Kavel işçileri, 36 gün, tazminat alıp işten atılmak için mi dayattılar? İşçiye karşı, Kavel'in patronunun «al paranı, çek git» dedikten yasaların insan haklarıyla, işçi haklarıyla ne ilişkisi var, beyler?

Araka maraka daraka... Evet, acı ilaçlar şekerli maddelerle yutturulur çocuğa.

DAYANAMAM AĞLAMANIZA.

Korkmayın beyler, korkmayın!

Ağlamayın beyler, ağlamayın! Dayanamam ağlamanıza.

Ucu püsküllü düdüklere «Acayim size,

Gecenize uygun molla horozlar

Serefedede oğlanlar

Meşin ceketli kızlar

Vurgunlar açacağı size demokratik soygunlar

Nazlı tabanlarınıza yıldızlar düşürecekim

Size düdüklere alacağım beyler ucu püsküllü

Size ben kendi kanımdan nar şerbetleri

Aman beyler çekmeyin burnu nuzu

Ağlamayın beyler ağlamayın! Davanın ağlamanıza.

Bunca traştan sonra gelelim konumuza...

Türkiye Ticaret ve Sanayi O-

baba-sı ben miyim? Barların, sazların, ince zevk yataklarının «hacıağa»-sı ben miyim? Yeni-yetişme kızlar rezaletinin «kula kesik-i ben miyim? Hizmetçi adı altında metres kullanan ben miyim? «Evlâhik»-ları bastan çıkartıp, şuna buna peskeş çeken ben miyim? Minere'erde uygunsuz biçimlerde vakalanan imamlar benim soyumdan mı? «Hacıağa»-lık benden mi kaldı bu topluma? Karaborsayı din haline ben mi getirdim? Hangi işçinin vurgunculuğu yaptığını gördünüz? Rüşveti icade eden ben miyim? «Torpil» ahlâksızlığı benim eserim mi? Milyonları kumar masalarında eriten ben miyim? Parayı tanrılaştırın ben miyim? Toplum düzenini para gücüne göre kuran ben miyim? Balıklara altın serpen ben miyim? Karıların kasıklarına binlikleri vaptıran ben miyim? Yabancı bankalara para

dan ortalığı velleleye veren bu sapıklar, acaba Anayasa gereği gibi uygulanacak olursa ne yapacaklar?

Ağlamayın beyler, ağlamayın! Dayanamam ağlamanıza.

Sizin servetinize göz diken yok! Anayasa'ya, sosyal adaletle inanmış kimsenin bütün işlediği, emeği kurtarmaktır insanı kurtarmaktır Yapıp yaratan işçi sınıfının bütün savaşı, millî gelirin adil bölünüşü içindir. Emeğe saygı duymayan emekçinin sırtından milyonlar vappamak isteyen ve bu düzenin değişmemesi için vurtun beyler, herşeyden önce Anayasa'ya saygılı olunuz!

Evet topraksız kövli toprağına kavuşacak emeği çalınan işçi emekçinin kurtaracak okuyun mivan çocuk okuyacak herkes düşündüğünü söylebilecek namus parayla döşilmevecek: insanlar parayla aldattırmıvacak: herkesin vuvası terk-ster is olacak: bezirganla dıncı vanvana görölmevecek ülke sokaklarında! Gücünüz veterse ön levn bakalım!

Biraz tarih bilirsiniz nereden nereye geldimize lütfen bir bakın!

TÜRKO!

Vivana'nın bir caddesinde bir trafik kazası olmuş Polisler yerde yatan adamı tutup kat dirmişler üzerine aranması kimlik cüzdanı yokmuş. Para çantasından bir tomar Tasarruf Bonusuyla bir deste Foto kuponu çıkmış. Bunu gören polis memuru:

— Türko türko diye bağır-mış

Sonradan araştırmışlar ki adam zereekten Türkmüş.

BİR YORUM

Amerika'da zencilerle bevalar arasındaki kavga sürüp gıdivor Bevalar zencileri okullara lokantalara gazinolara işyerlerine sokmak istemiyorlar. Zenciler de «Gireceğiz» diyorlar «bu memleket siziniz olduğunuz kadar da bizimidir! Siz vatandaşsanız biz de vatandaşız. Siz insan sanız biz de insanız. Sizin haklarınız var mı? Bizim de var»

Ve vumruklama sürüp gıdivor Mak Kartı çömez valiler kavgayı durmadan köçük lüvörlar

Geçenlerde sivri zekâttın birri, bu konuyla ilgili bir yorumda bulundu Sivri zekâhı vatan daş divor ki:

—Ben anlıyorum bevaların neden zencileri istemediğini. Hani, Amerikalı karılar zenci erkekleri severler ya... Hani, «kara sevda» diye birşey var ya... Oysa, bevaizin kararıyla sevişmesi kara netice verir. Hani, meler çocuklar... Hani suçun ortaya çıkması meselesi var ya... İşte Amerikalı erkekler bu neticeden korkuyorlar Bevala be yaz göze batmaz ama bevala kara... Efendim?

Bu itibarla, bendeniz de Amerikalı bevalardan yanayım. Karıma güvenmiyorum, avıp değı ya...

Hüseyin KORKMAZGİL

daları Birliği'nin geçenki kongresinde olup bitenler insanı gerçekten düşündürüyor. Kongre katılan pek sayılı adamlarımızın gözleri iki çesme. Doğrusu ben ağlamanın be-kadar besilisini hiç görmemişim. Fıstık gibi gözyaşları. Vah vah vah.

Biri divor ki:

— Cemiyetimizde maalesef çok sapık bulunmaktadır. Cinsî sapık, siyasi sapık ve itisadi sapık... Sosyalizm adı alın da nereye kadar gideceği belli olmayan zihniyetler Odalar Birliği'nin faaliyetlerini bombar-dıman ediyor...

Öteki diyor ki:

— Eğer biz sobasız mağazalarda mallarımızı satmasaydık bu üçbuçuk liralık yazar şimdi burada yaşıyamazdı. Bizim ser-vetimize göz dikenlerin gözü patlar!

Daha bir başkası divor ki:

— Toprak reformu ne kelime? Tarım reformu vâpilmalıdır!

Hani, bazı kimseler vardır, mülthiş gıdıklanırlar. Bir kilometre öteden köstüğünuzun altını kaşınsanız bunlar başları gıdıklanmağa İçlerinde öyleleri vardır ki, gözlerini yumup üzerinize atırlar ve sizi kıştır kıştır ısıtırlar kızgınlıktan. Yani, o biçim gıdıklanırlar...

Bizim pek sayılı insanlarımızdan bir kısmı da bun'ara benziyorlar. Menderes'in milvoner üretme sistemini demokrasi sanan bu aslanlar, yeni Anayasa'yı uzaktan görür görmez gıdıklanmağa başladılar. Gıdıklanmak ne kelime, nerdeyse «tenkil, tenkil» diye bağıracak-ları.

Amanın beyler, usul gelin!

Cinsî sapığın, siyasi sapığın, İktisadi sapığın bulunduğu ülkede bu kadar tacir arasından bir kısım ticari sapık bulun-mas mı şaniyorsunuz? Oturak Alemlerinin baş kahramanı ben miyim? Randevu evlerinin «hael

kacıran ben miyim? Emekçinin ahıterini yabancı ülkelerde har vurup harman savıyan ben miyim? Vatandaş «çulsuz va-tandas» «milvoner vatandaş», «balıncıplak» ve «beyet»-di diye avıran ben miyim? Seim-lerde oluk oluk para akıtan ben miyim? Yabancı bankalara para vediren ben miyim? Ac memuru parayla dövürüp «asa-ları tepellettiren ben miyim? Odunu edav vaptıran ben miyim? Zirdellileri cardelere tö-rene dolastıran ben miyim? Bilmemesine inci dizen ben miyim? Boğaz tokluğuna tıpat çalıştırıp, ırgatın ahıterine bö yük kentlerin barlarında kafa çeken ben miyim? Bu vollar cü rükse, siz vaptırdınız. Bu vaptı- lar çöklüyorsa, siz vaptırdınız. Bu topraklar püzükoyun vati-yorsa, tapusu sizin cebinizde. Hapishane sayısı gündüğüne artıyorsa, sizin yüzünüzden

Evet, toplumumuzda ne vazik ki çok sapık bulunmak'tadır. İnsan sırtından para kazanıp toplumun başına belâ kesilen sapıklar öylesine doldurmuşlar ki toplumu bir tek gün olsun rahat soluk almağa imkân yok. Analarını bovayıp babalarına sa-tan bu ticari sapıklar parayla her hâlî karıştırabilecekleridi sanan bu sapıklar «ticaret ser-besttir» türküsöyle her hâlî rahatça yiyen bu sapıklar bu saltanatın sürüp zıdeceğine t-nanmış bulunan bu sapıklar, gırtlaklarına kadar gömüldükleri sefaleti demokrasi sanan bu sapıklar, tarihsel ve sosyal gelişmeyi durdurabileceklerini sanan bu sapıklar, sosyalizmin çabucak gerçekleşmesine, insanın insan onuruna kavusmasına engel olmaktadır. Kavımız pa-basına yaptığımız Anayasa'mızın kendi gidislerine uvmadığını söyleyen bu sapıklar, ülkenin kalkınmasına engel olmaktadır. Daha, Anayasa uygulanma-